

ÉLETÚT ÉS PAPI IDENTITÁS, EMLÉKEZÉS A 30 ÉVVEL EZELŐTT MEGVÁLASZTOTT II. JÁNOS PÁLRA

Tanulmányunkban a rendelkezésünkre álló adatok¹ alapján a lehető legrészletesebben megpróbáljuk végigkövetni, hogy II. János Pál pápa életútjának különböző szakaszaiban melyek lehettek azok a meghatározó történések, események, személyek és egyéb élmények, amelyek nagy valószínűséggel formálták, ill. befolyásolhatták az ő papképét, a szolgálati papságról alkotott felfogását, s így következképpen annak teológiai reflexiójára vonatkozó meglátásait. E biografikus-jellegű bemutatás egyben méltatás és emléklítés kíván lenni a 2005. április 2-án elhunyt pap és egyházfő előtt, pápává választásának 30. évfordulója alkalmából.

1. GYERMEKKOR

Karol Józef Wojtyła, akit később II. János Pál néven ismert meg csaknem az egész világ, 1920. május 18-án született Dél-Lengyelország egyik kisvárosban, Wadowicében. Sajátos történelmi helyzetet éltek meg ezidőtájt a lengyel emberek: 123 esztendőnyi szét-

---

¹ Tanulmányom megírásánál a következő életrajz-jellegű művekre támaszkodtam elsősorban: Első helyen említtem meg a G. Weigel-féle, igen terjedelmes II. János Pál-életrajzot: *Testimone della speranza. La vita di Giovanni Paolo II, protagonista del secolo*, Arnoldo Mondadori Editore, Milano 2001. (Eredeti mű: *Witness to Hope*, Arnoldo Mondadori Editore, Milano 1999.) Maga a mű igen terjedelmes, összesen 1287 oldalas, ebből több mint 150 oldalt tesznek ki csak a lábjegyzetek, ez is jól érzékelteti e munka rendkívüli alaposágát és igényességét. Érdemes külön kiemelni, hogy a Szerző személyes jó ismerőse volt II. János Pálnak, így nem kevés adatot, információt magával a pápával folytatott személyes beszélgetései alapján tár olvasói elé. – A másik, ugyancsak igen értékes és hasznos könyv, melyre szintén jelentős mértékben támaszkodtam: SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, Fabula Könyvkiadó, Budapest 1996. (Eredeti mű: *Pope John Paul II. The biography*, Scribner, New York 1995. Weigelhez hasonlóan Szulc is többször találkozott, ill. beszélgetett a pápával műve megírásakor.) – E két életrajzi munkán kívül, hasonlóképpen nagy segítséget nyújtott magának II. János Pálnak a személyes hangvételi írása, melyben pappászentelése 50. évfordulója alkalmából önmaga hivatásáról ír, valamint általában a papi hivatásról elmélkedik: GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1996. (Magyar kiadása: II. JÁNOS PÁL, *Ajándék és titok*, Új Ember Kiadó, Budapest 1997.)

tagoltság után megszülethetett az új Lengyelország, melynek közvetlen előzménye volt az 1919. július 28-án kötött Versailles-i békeszerződés (mely elismerte Lengyelország teljes függetlenségét), valamint az 1920. augusztus 15-én, a szovjet-orosz csapatok Varsónál történő sikeres visszaverése, mely a „visztulai csodaként” vált ismertté². Amint az újjászületett nemzet fennmaradása érdekében máris háborúba kényszerült, s győztesen esett át e tűzkeresztségen, nos, nem sokkal ezt megelőzően keresztelt meg Franciszek Zak tábori káplán a kis Karolt, a Szűzanyának dedikált wadowicei plébániatemplomban június 20-án³.

A gyermek Karol lelki- és hitvilága fejlődésében mindenképpen meghatározóak a szűk értelemben vett – a városka kulturális pezsgésétől távol, visszavonult életet élő, csöndes, jámbor, de nem bigottan vallásos – *családja* részéről érkező hatások⁴. Így a tizenhárom gyermekes családból származó édesanyja, Emília Kaczorowska tanította meg a kis Loleket keresztet vetni, együtt mondták a reggeli imát, s esténként, no meg az ünnepeken a Bibliából olvasott föl neki, ami egyáltalában nem volt jellemző azokban az időkben a galíciai katolikusok körében, akik a hangsúlyt inkább az egyházi liturgiára helyezték⁵.

Karol hat éves korában került iskolába. E *példás magaviseletű* fiúcska kezdettől fogva minden tárgyból a *legjobb osztályzatokat* szerezte, énekből és hittanból pedig *kiemelkedő* teljesítményt nyújtott. Maga az iskola a plébániatemplom közvetlen közelében volt, így a többi kisdíákhoz hasonlóan, ő is gyakran betért egy rövid fohászra, s az óráközi szünetekben a többi fiúval a templom előtt játszadozott⁶; egyszóval, kezdettől fogva *természetes* volt számára a *templom közelsége*, annak légköre.

Karol nem egészen kilenc éves volt, amikor 1929. április 13-án elveszítette édesanyját⁷. A gyermek rendkívüli önfegyelmel viselte el e sorscsapást, mégis, amint az egy tíz évvel később írt verséből is kiderül, a lelke mélyén azonban gyötrelmesen szenvedett⁸. A temetést követően, apja elvitte két fiát a híres Mária-kegyhelyre, „a zebrzydowski kálváriára, hogy ott imádkozzanak. (...) Anyja halála is hozzájárult *Mária-kultusza* kialakulásához: természetes módon azonosult benne a két személy”⁹.

2 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 9-10.

3 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 37.

4 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 51.

5 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 51.

6 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 53.

7 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 53.

8 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 53-54.

9 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 53-54. Vö. még WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 39.

Édesanyja elvesztésének ismeretében érthető, hogy *édesapja* lesz az, aki személyénél fogva egész életére, vallásgyakorlatára maradandó nyomokat fog hagyni¹⁰. Apja, a gazdálkodó családban született idősb Karol Wojtyła, eredetileg szabónak tanult, majd az osztrák-magyar hadsereg katonája lett, előbb tiszthelyettesként, majd az új lengyel hadsereg tisztjeként, főhadnagyként szolgált¹¹. A katonaságnál a hivatali lapján a következő jellemzést írták róla: „Rendkívül jól fejlett fizikumú, egyenes jellemű ember, komoly, jól nevelt, szerény, mindenekfölött becsületes, felelősségérzete igen erős, modora szívélyes, a munkában fáradhatatlan (...) kapcsolataiban módfelett kellemes, korrekt, udvarias”¹². Már e jellemzés alapján is sejthető, hogy Karol apja – akivel, melleleg nagyokat játszottak, beszélgettek, s a vasárnapi misék után gyakran kirándultak is a Wadowice környéki hegyekben-erdőkben¹³ – éppen kimagasló jelleme által, megadta számára azt a fontos és nélkülözhetetlen emberi nevelést, amit édesanyjától nem kaphatott meg¹⁴. Édesapja azonban nemcsak általános emberi tulajdonságaival volt meghatározó a gyermek számára (a fentebb említett tulajdonságok, gyakorlatilag teljes egészében állnak Karolra, ill. a későbbi papra, pápára is), hanem vallási élete és hitgyakorlata által is. Apjának köszönhetően a „családban vallásos, de nem bigottan vallásos légkör uralkodott. (...) A vallásgyakorlat magától értetődött a Wojtyła-családban”¹⁵. A pápa hosszú évek távlatából visszatekintve így vall apjáról: „Korán váltam apátlan, anyátlan árvává. Apámat nagyon megrendítette anyám korai és felnőtt testvérem halála. Ám a csapások nagy lelki mélységeket tártak fel benne. Bánata fokozatosan imává nemesedett. (...) Ahogy ő letérdelt, az meghatározó volt fiatal éveimre”¹⁶. Papsága 50. évfordulója alkalmából írt könyvében édesapjára, ill. a családi otthonára úgy tekint vissza, mint *egyfajta háziszemináriumra*, amely előkészítette a papi hivatására¹⁷.

Mintegy tíz éves, amikor rendszeresen el kezd *ministrálni* plébániatemplomukban, s így gyermekfejjel egyre közelebből tapasztalhatja meg Isten szolgálatát a liturgia misztériumán keresztül. A ministránsfiúk vezetője *Kazimierz Figlewicz* atya volt és ő lett a mi-

10 Maga II. János Pál ezt így fogalmazta meg: „Apám csodálatos ember volt, csaknem összes gyermek- és serdülőkori emlékeim vele kapcsolatosak”. FROSSARD, A., «Non abbiate paura!», Rusconi, Milano 1983, 13. Vö. még WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 41.

11 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 47.

12 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 47-48.

13 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 54.

14 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 39-40.

15 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 51-52.

16 WOJTYŁA, K., *A hit Keresztes Szent János szerint*, Szent István Társulat, Budapest 1991, 16.

17 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 1996, 29-30.

nistráns Karol gyóntatója is. Karol gyakran találkozott a fiatal atyával, akinek megnyerő személye igen nagy hatást gyakorolt rá, így bizonyosan szerepet játszott papi hivatásának kialakulásában¹⁸.

2. IFJÚKOR

Karol az elemi iskolát befejezve, 1931 januárjának végén beiratkozott a helyi nyolcosztályos fiúgimnáziumba, mely az egész környék legszínvonalasabb ilyen jellegű tanintézetének számított¹⁹.

Időközben azonban újabb sorscsapás érte őt és apját: 1932. december 4-én meghalt fiatal, mélységes hivatástudattól fűtött orvos bátyja, Edmund, akivel a köztük lévő nagy korkülönbség ellenére igen közel álltak egymáshoz²⁰. A sírkőre a következő feliratot vésték: „Hivatásának áldozata, aki feláldozta saját életét az emberiség szolgálatában”²¹. Karolt mélységesen lesújtotta e haláleset, szerencsére azonban a fiúban „felülkerekedett veleszületett derűlátása és energiája, belevetette magát a tanulásba, a sportolásba és a testedzésbe, s egyre jobban lekötötte terebélyesedő vallási buzgalma is (...), mind odaadóbban kereste Istent”²².

1935 decemberében felvették a *Mária Kongregáció* wadowicei gimnáziumi szervezetébe, hat hónappal később pedig megválasztották annak *elnökévé*, a következő évben úgyszintén²³. „Továbbra is ministrált, mindennap áldozott: minden jel arra mutatott, hogy egyre komolyabban veszi a vallásgyakorlást. Ennek ellenére osztálytársai soha nem érezték úgy, túlzásba viszi a dolgot”²⁴. „Tulajdonképpen mindenki csodálta, amiért össze tudja egyeztetni a komolyságot és a vallásosságot a könnyed, barátságos viselkedéssel, sőt, a jóízű humorral”²⁵. Osztálytársai emlékezete szerint annyira tisztelték őt, hogy jelenlétében senki nem használt obszcén szavakat, pedig ez akkortájt (is) hozzátartozott a tizenévesek beszédéhez²⁶.

---

18 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 42.

19 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 55.

20 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 42. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 58.

21 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 43.

22 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 43.

23 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 62. „A Mária Kongregáció a Szűzanya kultuszát ápoló, mélyen spirituális, nemzetközi katolikus ifjúsági szervezet: Karol számára vélhetően édesanyja emléke tette vonzóvá. Mária-tisztelete az idők során teljesen a hatalmába kerítette”. Uo. 62..

24 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 62.

25 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 63.

26 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 63.

Aszketizmusra, önmegtagadásra való készsége – ami szintén fontos velejárója a mértéktartó papi életnek – jól megmutatkozott abban például, hogy „elnökségi tagja volt (...) az Absztinensek Körének, akik fogadalmat tettek, hogy egy esztendeig nem isznak szeszes italt”²⁷.

Az iskolában *vasfegyelem* uralkodott, – ami ugyancsak jó alapot adhatott számára későbbi, valóban példaértékűen fegyelmezett papi életviteléhez – ugyanakkor szabadidejükben azt csinálhattak a diákok, ami nekik tetszett és éltek is a lehetőséggel²⁸: A gimnáziumban a futball volt a legnépszerűbb sport, melyet Karol is szeretett; a mérkőzéseken „többnyire katolikus fiúkból verbuválódott csapat állt ki a zsidó fiúk ellen, de gyakran átállt a zsidó csapatba, ha kapusra volt szükség. Kora gyermekkorától fogva voltak *zsidó játszótársai és barátai*”²⁹. „Gyerekkori barátai és wadowicei tapasztalatai a zsidókérdésben hozzájárultak ahhoz, hogy a vatikáni zsinaton bíborosként, majd később pápaként is elsőnek álljon ki a vallási toleranciáért”³⁰.

Karol a gimnáziumban osztályelső volt, a *lengyel nyelv és irodalom* mellett imponáló tudást szerzett a klasszikus nyelvekben, így a görögben, a latinban pedig különösképpen is³¹. „A wadowicei gimnázium érdemének tudható tehát be, hogy egy negyedszázaddal később Wojtyła bíboros folyékony latin tudásával kápráztatta el a II. Vatikáni Zsinatot”³².

Tanárai közül hitoktatója, *Edward Zacher* atya, a gimnázium fizikusi, asztrofizikusi és mérnöki végzettségű prefektusa volt rá a legnagyobb hatással: „Gondolkodni tanított bennünket, felhasználva ehhez mindazt a tudást, amelyet más tantárgyak tanulása során szereztünk, és mindig azzal a céllal, hogy bizonyítsa: az igazságon alapuló tudás sosem veti el Istent, ellenkezőleg, alázatosságra tanít a Teremtővel szemben”³³. Amint majd a későbbiekben látjuk, természettudományos ismeretei és az iránti nyitottsága nagyban megkönnyítette papi működése során az értelmiségekkel való dialógust, s tudjuk róla, hogy pápaként is intenzíven szorgalmazta a tudományos kutatásokat.

Amikor Figlewicz atyát, a ministránsok vezetőjét Krakóba áthelyezték, a fiatal pap meghívta egy alkalommal a már gimnazista fiút a Wawel székesegyházba, hogy az

27 Vö. SZULC, T., II. *János Pál pápa élete*, 62.

28 Vö. SZULC, T., II. *János Pál pápa élete*, 62-63.

29 SZULC, T., II. *János Pál pápa élete*, 55.

30 SZULC, T., II. *János Pál pápa élete*, 55.

31 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 43.

32 SZULC, T., II. *János Pál pápa élete*, 60.

33 SZULC, T., II. *János Pál pápa élete* 60.

ünnepélyes szertartások során segédkezzék³⁴; ez az élmény mély nyomot hagyott ifjú lelkében³⁵.

Az ifjú Karol azonban nemcsak a vallási, ill. tudományos dolgok iránt érdeklődött: „amellett, hogy teljes odaadással tanul, sportol is, részt vesz a diákhadtest alapkiképzésében, és tagja a színjátszó körnek”³⁶. A *színjátszás* különösen is meghatározó volt az ifjú Wojtyła életében. 1935-ben ismerte meg a nála 14 évvel idősebb *Mieczysław Kotlarczyk*-ot, az indulatos természetű, tudós színházrajongó wadowicei gimnáziumi tanárt, aki bevezette a színjátszás szépségeibe³⁷. „Ő volt a megteremtője az «élő szó» drámaelméletének, amely a színpadon a helyes, pontos és tiszta beszédre és nyelvezetre helyezte a legfőbb hangsúlyt. S még más valamiben nagy hatással volt a mester az ifjú Karolra, a későbbi papra, ill. pápára: „Mieczysław Kotlarczyk számára a színész a papétól nem különböző funkcióval rendelkezik: e világ anyagai által feladata bevezetni a transzcendens igazságok birodalmába”³⁸. Wojtyła ekkor ismerkedik meg s egyre behatóbban tanulmányozza a lengyel romanticizmus nagyjait, így a hit és a haza védelméért lelkesedő *Henryk Sienkiewicz*, a szabadság, a dolgok igazsága, a munka méltósága és a munkások tisztelete mellett szót emelő *Cyprian Kamil Norwid*, az akkor nem létező Lengyelország lelkipolitikájának számító, misztikus irányultságú *Juliusz Słowacki*, és az intuíció, a „szív igazságáért”, ill. a keresztény ortodoxia objektív igazságáért síkraszálló, valamint a nemzet megváltó szenvedését hangsúlyozó *Adam Mickiewicz* műveit³⁹.

A színjátszás világa nagyszerű *közösségi tapasztalatot* is nyújtott az ifjú Wojtyła számára; élete e korai szakaszában belekóstolhatott, hogy mit jelent közösen valamit megtervezni, azt kidolgozni és véghezvinni, vagyis mit jelent nagy önfegyelmet igénylő módon *másokkal együttműködni*⁴⁰.

Az irodalom, a színház, az előadás, egy üzenet vagy mélyebb mondanivaló továbbítása – egyszóval a szó világa – a későbbiekben is meghatározó volt Karol Wojtyła életében; érthető, hogy miért lesz számára, a későbbi papnak fontos a tanítás, az igehirdetés, az emberekkel való kommunikáció és dialógus, vagyis az a közlés, amely emberi szavak által történik, valamint a másokkal való együttműködés; mindez ugyanígy jelen lesz mint

34 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 42.

35 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 35.

36 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 63.

37 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 48-50. Barátságuk Wojtyła életének egyik legmélyebb barát-sága volt, és csak Kotlarczyk halálával, 1978-ban ért véget.

38 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 49.

39 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 44-48.

40 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 50.

meghatározó motívum pápasága során is, így többek között a papság lényegi mibenlétéről alkotott felfogásában is nyilvánvaló módon visszatükröződik.

Talán meglepőnek tűnik, de Karol, ez a jámbor és igen buzgó, fegyelmezett életvitelt folytató gimnazista ifjú semmi konkrét jelét nem mutatta a papi hivatás iránti érdeklődésének, hiszen „ez idő tájt az *irodalom*, főként a *drámai irodalom* és a *színház* iránti szenvedély” töltötte el⁴¹, mitöbb, határozottan el is háritotta magától a papságnak mégcsak a gondolatát is. Az egyik tanuló társának a visszaemlékezése is ezt tanúsítja: „Egy osztálytársa, dr. Jan Kus (...) szerint hetedikben, az utolsó előtti tanévben a barátai komolyan kérdezték, hogy csak nem akar-e pap lenni. Karol pedig azt válaszolta: *Non sum dignus*, vagyis *Nem vagyok rá méltó*, és ezt akkor komolyan is gondolta”⁴². „Később, már pápaként egy francia vallástörténésznek bizalmasan elmondta, hogy gimnazista korában (...) határozottan elvetette a gondolatot, hogy pap legyen, inkább «civil keresztényként» akart résztvenni a szociális problémák megoldásában, az Egyház közvetítésével”⁴³. E szavak is sejtetik, hogy a világi keresztényeknek az egyház életének minden részébe történő bevonása, nos, gyökereiben már ott található az ifjú Wojtyła lelkében, hiszen ő maga is először ilyen módon képzelte el a maga egyházi szerepvállalását.

3. EGYETEMISTA – A NÁCI MEGSZÁLLÁS IDEJE

Karol kiváló eredménnyel letett érettségi vizsgáját követően, 1938 augusztusában apjával együtt Wadowicéből Krakkóba, a Debniki városrészben található Tyniecka utca 10. szám alá költözött, szegény és egyszerű körülmények között élve, hogy megkezdhesse *filológiai* tanulmányait a *Jagelló Egyetemen*⁴⁴. A *nyelvnek a tanulmányozása* teljesen új látóhatárt nyitott meg számára, mintegy bevezette *magának a szónak a titkába*⁴⁵.

Egyetemi professzoraitól a tudás mellett még valami fontosabbat is kapott: emberi tartást, bátor kiállást, haza- és a nemzeti kultúra iránti szeretetet, küzdelemre való készséget valami jó, nemes, igaz emberi ügyért, s téve mindezt akár vérük ontásáig elmenő, rendíthetetlen, hitből fakadó lelkiülettel. Hitler csapatai 1939. szeptember elején váratlanul és villámgyorsan lerohanták a fiatal Lengyel Államot, s az így kialakuló új helyzet a sok millió lengyellel együtt Karol Wojtyła, a fiatal krakkói egyetemista életét is gyökeresen megváltoztatta. Abban az évben is próbálták megkezdni a Jagelló Egyetem professzorai az új tanévet, de az csak 1939. november 6-ig tartott⁴⁶. E napon ugyanis „a

41 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 11.

42 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 63.

43 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 63.

44 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 11.

45 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 11.

46 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 56.

német hatóságok (...) az összes professzort (...) a tudomány e tiszteletre méltó embereit a sachsenhauseni koncentrációs táborba hurcolták⁴⁷. Így véget értek az egyetemista Karol nyelvi tanulmányai, s megkezdődött a német megszállás időszaka.

„Annak elkerülése végett, hogy Németországba hurcoljanak kényszermunkára, 1940 őszén dolgozni kezdtem, mint *munkás egy kőfejtőben*, mely a Solvay vegyipari gyárhoz tartozott⁴⁸. Wojtyła tehát hamarosan megismerte a munka világát is – mely meghatározó és maradandó nyomokat hagyott lelkében – miközben ideje nagy részét olvasásra és irodalmi alkotások írására fordítja⁴⁹.

A kívülállóknak sokszor megérzik a mások lelkében megfogant isteni csírákat, a hivatás kezdeményeit; hasonlóképpen történt ez a munkás Wojtylával is. A kőfejtő robbantómestere, Franciszek Labus többször is utalt erre, akinek szavai mélyen belevésődtek az emlékezetébe⁵⁰. Karol, noha nem készül még papnak, – miközben mások már felismerik benne az Istentől kiválasztott és meghívott embert – az éjszakai műszakból hazatérve, a redemptoristák Podgorze-plébániáján gyakran részt vesz vagy ministrál az első reggeli misén; saját visszaemlékezése szerint, ez az állandó imádságos összeszedettség – melynek munkája során is gyakran tanújelét adta – adott neki erőt ahhoz, hogy a megszállással járó szenvedéseket és kegyetlenkedéseket el tudja viselni⁵¹.

A német megszállással a Katolikus Egyház – mint a nemzeti kultúra és identitás legfőbb őrzője – tudatos és módszeres likvidálása kezdődött el, melynek következtében a mintegy húsz millió lengyel katolikus lelkipásztori gondozását végző 11.300 papból 3646 főt vittek koncentrációs táborokba, ahol 2647-en életüket áldozták⁵²! A lengyel papok hősiessége, életáldozata mindenképpen jelentős hatással volt az ifjú Wojtylára⁵³.

Papi hivatásának világos felismerését és amelletti végleges döntését megelőző időszakban Wojtyła továbbra is igen nagy érdeklődést mutat az irodalom, a színház világa iránt: „Ebben az időszakban kapcsolatban maradtam az *élő szó színházával*, amelyet Mieczyslaw Kotlarczyk alapított és az illegálisban továbbra is működtetett. (...) El kell ismernem, hogy e színházi tapasztalat mélyen beleivódott a lelkembe, még akkor is, ha egy bizonyos ponton világossá lett számomra, hogy valójában *nem ez az én hivatásom*”⁵⁴.

47 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 12.

48 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 12.

49 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 12.

50 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 15-16.

51 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 71.

52 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 65-66.

53 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 45-47.

54 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 16-17.

Hivatása útjának kibontakozásában, pap-képének kialakulásában nagy szerepet játszott *Mária-tisztelete*, amit ő maga *lelkisége vezérfonalának* tekint⁵⁵: „Isten Anyjának tiszteletét, hagyományos formájában, családom és a wadowicei plébánia alakította ki bennem. Emlékszem a plébániatemplomnak a Mindenkor Segítő Szűzanya tiszteletére szentelt oldalkápolnájára. Oda jártak reggelenként a gimnázium diákjai (...), s a délutáni órákban is sok diák fordult meg a kápolnában, hogy a Szűzanya közbenjárását kérje”⁵⁶.

Mária-tisztelete, Krakóba költözve, tovább mélyült. Karol a Debniki városnegyedben található, a szalézi szerzetesek által vezetett plébánián működő „Élő Rózsafűzér”-társulat tagja lesz, s ott egy fiatal, elkötelezett laikus, *Jan Leopold Tyranowski* útmutatásai, segítségével még inkább elmélyültté, megérlelődötté vált máriás lelkisége. „Meggyőződésem volt, hogy *Mária Krisztushoz vezet bennünket*, de akkortájt kezdtem felfogni, hogy *Krisztus is Anyjához vezet minket*. Volt életemnek egy olyan szakasza, amikor valamiképpen megkérdőjeleztem Mária iránti tiszteletemet, arra gondolva, hogy ha túlságosan nagy méreteket ölt, végül károsan befolyásolhatja a Krisztust megillető tisztelet elsőbbségét. Ekkor Montforti Grignon Szent Lajos-Mária könyve nyújtott segítséget. (...) Ebben választ kaptam kételyeimre. Igen, Mária Krisztushoz közelít minket, Hozzá vezet bennünket, azzal a feltétellel, hogy titkát Krisztusban éljük meg”⁵⁷. Emellett az ifjú Wojtyła azt is megértette, hogy „a Mária-tisztelet akkor hiteles, amikor Márián túlra vezet, egy Krisztussal való még intenzívebb kapcsolathoz, vagyis magához a Szentháromsághoz. A Mária-tisztelet tehát egy különleges út a megtestesülés és megváltás misztériumainak megértéséhez”⁵⁸.

Mária-tiszteletének megérlelődésében és elmélyülésében szerepet játszottak továbbá a hagyományos máriás áhítat-gyakorlatok is, úgy mint a „Legszentebb Szűz Mária szep-lőtelen fogantatásának zsolozsmája”, vagy más karácsonyi, ill. nagyböjti máriás énekek; az ezekben foglalt *teológiai és bibliai gazdagságra* fokozatosan ébred majd rá⁵⁹.

A máriás-dimenzió tehát papi lelkiségének meghatározó mozzanatává válik, s élete során mindvégig megmarad: „E lelki élmények hatására kezdett körvonalazódni előttem *az ima és a szemlélődés útja*, amelyen elindultam a papság felé és amelyen mind a mai napig járok. Ez az út már gyermekként, de papként és püspökként még inkább gyakran vezetett a Kalwaria Zebrzydowska 'máriás ösvényeire'. (...) Gyakran felkerestem és sé-táltam magányosan ösvényein, és az Űr elé tártam imáimban az Egyház különféle prob-

55 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 37.

56 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 37.

57 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 37-38.

58 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 72.

59 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 39.

lémáit⁶⁰. Egyáltalán nem véletlen, s az imént leírtakból nagyon is érthető, hogy máriás-ihletettségu lesz majd pápai jelmondata is: A *Totus Tuus* kifejezés Montforti Grignion Szent Lajos-Máriától származik. Ez nem más, mint Máriának, az Isten Anyjának tett felajánlás teljesebb formájának a rövidítése⁶¹.

Jan Leopold Tyranowski nemcsak Mária-tiszteletében segítette a fiatal Wojtylát elmélyedni. Tyranowski a szalézi atyák vezetete plébánián mint világi apostol tevékenykedett. A tisztviselő képzettségű, de apja szabóműhelyében dolgozó, buzgó és tüzes lelkű világi apostolt szalézi atyák azzal bízták meg, hogy az ifjúsági lelkipásztorkodásba bekapcsolódva, teremtsen kapcsolatot a fiatalokkal, mégpedig az ún. „Élő Rózsafűzér” társulat által⁶². Karol is ennek keretében ismerte meg őt: „Különösen mély lelkiségű ember volt. (...) Az önképzésnek olyan alapvető módszereit tanultam meg tőle, melyek később a szemináriumban megerősödtek bennem és amelyeket továbbfejleszhettem. Tyranowski, aki Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz írásainak tanulmányozásával képezte tovább magát, vezetett rá engem az életkoromhoz képest rendkívüli művek olvasására”⁶³. Tyranowski vallási és lelki kérdésekben így a fiatal Wojtyła szellemi mentora lett, legalább annyira, mint Kotlarczyk a színház és az irodalom terén szellemi atyja volt. „Visszapillantva Wojtyła életére, kétségtelen, hogy az apja mellett Kotlarczyk és Tyranowski hatott rá a leginkább. (...) Karolnak csak néhány lépést kellett megtennie Kotlarczyktól Tyranowskiig. Ha Kotlarczyk arra tanította meg Karolt, hogy a jóhoz a szépen keresztül vezet az út, Tyranowski azt értette meg vele, hogy a papi hivatás sokkal egyszerűbb módja annak, hogy rávezessük az embereket a jóra. S miután erről meggyőzte, Karol számára egyenes út vezetett élethivatásához”⁶⁴.

Tyranowski tehát élethivatásának, azaz *papi hivatásának felismerésében* és elfogadásában segítette Wojtylát. Ezzel együtt pedig, ami szintén meghatározó jelentőségű volt papi pályája során mindvégig, az *elmélkedés és imádság művészetének* – vagyis a papi lét talán leglényegibb dimenziójának – megismerésében, elsajátításában és begyakorlásában; mi több, ez a különöcnek, már-már egzaltálnak tűnő, aszketikus és misztikus vonásokkal bíró fiatal szabó „vezette el ahhoz a mély miszticizmushoz, amely több mint fél évszázadon keresztül meghatározta (...) életét. (...) Tyranowski misztikus hagyatéka magában

60 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 39.

61 Az ifjú Wojtyła mint a Solvay-vegyüzetem kényszermunkása olvassa a Jan Tyranowskitól kapott Grignion-féle könyvet az éjszakai műszakok félhomályában; ott található egy Máriának, az Isten Anyjának tett felajánlás, mely így hangzik: *Totus Tuus ego sum et omnia mea Tua sunt. Accipio Te in mea omnia. Praebe mihi cor Tuum. Maria*, vagyis: Egészen a Tiéd vagyok és mindenem a Tiéd. Befogadlak mindenembe. Add nekem szívedet, Mária. Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 186.

62 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 90-91.

63 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 32.

64 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 90.

foglalta Szent Jánost és Szent Terézt, és még valamit: az ő hatására ébredt Karolban már korán az a vágy, hogy bevonuljon egy szerzetesrendbe, ahol meditációval töltheti életét. Ezt a kívánságát végül is nem teljesítette a sors, de a szerzetesi élet mindig nagy vonzerőt gyakorolt rá⁶⁵.

Karol Wojtyła papi hivatásának megérlelődésében szerepe volt *Szent Albert testvér*-nek is, akit Adam Chmielowski hívtak, Lengyelország szerte jól ismert az alakja. Fiatalon forradalmárként részt vett az ún. „januári felkelésben” (1864), melynek során súlyosan megsebesült, majd külföldön több helyen is, így Münchenben festészetet tanult⁶⁶. Ezt követően egy ponton szakít a művészettel, „mert megértette, hogy Isten sokkal fontosabb feladatokra hívja. Megismerkedett Krakkó legszegényebbjeinek nyomorúságos környezetével. (...) Adam Chmielowski elhatározta, hogy közéjük áll. Nem mint alamizsnát adó, aki kívülről érkezik, hogy ajándékokat osszon szét, hanem mint olyan valaki, aki saját magát adja, hogy a kisemmizetteket szolgálhassa. (...) Az önfeláldozásnak ez a magával ragadó példája sok követőre talált⁶⁷. És Albert testvérnek, ennek a laikus ferences misszionáriusnak egyik kiváló követője lett Karol Wojtyła: „Alakja döntő jelentőségű volt számomra, mert benne különleges *lelki támaszra* találtam és *példáját* követve kezdtem eltávolodni a művészettől, az irodalomtól és a színháztól, és *gyökeresen elköteleztem magam a papi hivatás mellett*”⁶⁸. Az Albert testvér életében megnyilvánuló *önodaajándékozás*, a *legnyomorúságosabb* sorsúak *szolgálata* által történő *önfeláldozása*, nos, mindezek kulcsfontosságú elemekként beépültek Karol Wojtyła pap-képébe, valamint annak tényleges megélésébe is: az ő olvasatában a papi lét, ill. élet nem más, mint lényegileg másokért való lét, másokat szolgáló életáldozat.

Karol Wojtyła papi hivatása tehát véglegesen a második világháború időszakában, a náci megszállás alatt érlelődött meg. Wojtyła szavai arról tanúskodnak, hogy a személyesen megélt *szenvedések* és *borzalmak* jelentősen hozzájárultak ehhez: „Az biztos, hogy Isten terveiben semmi sem esetleges. Annyit mondhatok, hogy a háború tragédiája különleges árnyalatot adott annak a folyamatnak, amelynek során megszületett életre szóló választásom. Segített ugyanis, hogy új szemszögből vizsgáljam a hivatás *értékét* és *fontosságát*. A rossz elterjedésével és a háború szörnyűségeivel szemben egyre világosabbá vált számomra a papság és evilági küldetésének értelme”⁶⁹.

65 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 92.

66 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 141-142.

67 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 40.

68 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 43. „Papaként egyik legnagyobb örömöm az volt, hogy Krakkó e szürke kámszás szegénykékjé az oltár dicsőségére emelhettem, előbb (...) boldoggá, majd az emlékezetes 1989-es év novemberében Rómában szentté avattam”. Uo., 43.

69 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 44.

Mindezekén túl, a végső lökést – anyja, majd bátyja elvesztése után – *édesapja halála* jelentette: „A háború kitörése eltávolított egyetemi tanulmányaimtól és az egyetemi környezettől. Ebben az időszakban veszítettem el édesapámat, az utolsó személyt, aki még megmaradt legközelebbi családtagjaim közül. Tárnyilagosan nézve ez is hozzájárult ahhoz a *folyamathoz, amely elszakított előző terveimtől*; olyan volt, mintha kitéptek volna abból a talajból, amelyen addig a pillanatig felnövekedett emberi életem. Azonban ez a folyamat nem volt egyértelműen negatív. Tudatomban egyre világosabban felillant egy fénysugár: *az Úr azt akarja, hogy pap legyek*. Ezt egy napon teljes világossággal megértettem: olyan volt, mint egy belső megvilágosodás, amely magába foglalta az új hivatás örömét és biztonságát. Ez a tudat nagy belső békességgel töltött el”⁷⁰.

Amint az eddigiekből is egyre határozottabban körvonalazódik, Karol Wojtyła számára a pap nem olyan személyt jelent majd, aki mentes minden evilági gondtól, személyes megpróbáltatásoktól, szenvedésektől, egyfajta nyugodt, ’langyos’ polgári életet élve, ellenkezőleg; amint azt a papságról szóló tanításában látjuk majd, a papi lét és szolgálat lényegileg a *szenvedéstől és keresztől* megjelölt lét és szolgálat, Krisztusnak, a Mesternek példáját követve, – ezek nélkül érthetetlen, értelmetlen és meddő vállalkozás maradna.

4. SZEMINARISTA

Karol a papi hivatás melletti végleges döntését 1942 őszén hozza meg: jelentkezik a Krakkói Szemináriumba, s *Jan Piwowarczyk rektor* felvette a papnövendékek közé⁷¹. Késedelem nélkül közölték e hírt a város érsekével, Sapieha-val, aki éppen egy titkos szeminárium szervezésén fáradozott, s tíz hallgató felvételét hagyta jóvá az első évfolyamra, köztük Wojtyláé⁷².

Karol kivételével a többi növendék vidéken élt, s onnan jártak be Krakkóba, hogy részt vegyenek a Jagelló Egyetem betiltott teológiai tanszékének oktatói által titokban tartott előadásokon. A tanítás 1942 októberében kezdődött el, mégpedig egyéni oktatás formájában, így a papnövendékek sok esetben egészen a háború végéig nem ismerték egymást⁷³.

---

70 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 44. A fiatal Wojtyła nem volt még 21 éves, amikor édesapját – egészen pontosan – 1941. február 18-án elveszítette; munkából hazatérve, vacsorát és némi orvosságot hozva számára, holtan találta kis lakásukban. Ezt követően még mintegy másfél évig tartó lelki küzdelemre, „fokozatos megvilágosodásra” és „belső megvilágosodásra” volt szüksége, hogy a már felismert élethivatása mellett végleges döntést hozhasson. Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 86.

71 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 21.

72 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 102.

73 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 102.

„Szeminaristaként Karolt az Egyház hivatalosan egyházi személynek tekintette, ám az életében ez nem hozott érzékelhető változást. Folytatta munkáját a Solvay műveknél, és fél éven keresztül eleget tett a Rapszódia Színháznál vállalt kötelezettségeinek is. (...) Az egyéb kötelezettségek mellett vállalt szemináriumi tanulmányok óriási kockázatot jelentettek számára. Ha elfogják (...), az egyet jelentett volna a koncentrációs táborral vagy a kivégzőosztaggal”⁷⁴. Wojtylát azonban nem fogták el; kézzelfoghatóan megtapasztalta saját életében – mint Krisztus leendő papja – *Isten gondviselő jóságát*, törődését, s ez is életre szóló alapélményül szolgált későbbi papi pályája megéléséhez, arról való gondolkodásához: „A második világháború nagy és szörnyűséges *teátrumában a sors engem eléggé megkímélt*. Minden nap elvihettek volna otthonról, a kőfejtőből, a gyárból, hogy egy koncentrációs táborba hurcoljanak. Olykor feltettem magamnak a kérdést: annyian veszítik életüket a velem egy korúak közül – *én miért nem?* Ma tudom, hogy ez nem volt véletlen. A szörnyűségeket hozó háború történelmi összefüggését tekintve személyes életemben minden a jót szolgáló hivatás irányába mutatott. Nem felejtettem el azt a sok jót, amit a nehéz időkben azoktól a személyektől kaptam, akiket az Úr az utamba küldött: akár rokonaim, akár ismerősök és kollégák részéről”⁷⁵. A pap tehát, nemcsak az Isten által kiválasztott és meghívott ember, hanem annak gondviselő jósága által támogatott is!

A szemináriumi évek alatt kiváló papi személyekkel találkozott, akik tovább formálták jellemét, ill. a papságról alkotott elképzeléseit. A már említett rektor mellett még két másik pap irányította közvetlenül felkészülésüket: a Rómában végzett, fiatal, mélylelkiségű *spirituális*, *Stanislaw Smolenski* atya, valamint a Leuvenben tanult filozófia tanár és *prefektus*, *Kazimierz Klószak* atya, akinek „aszketikus élete és jósága nagy csodálatot keltett” a növendékekben, így Karolban is⁷⁶. Nagyszerű előljárói mellett, ugyancsak kiváló teológia professzorokkal találkozhatott a fiatal papnövendék Wojtyła; így pl. *Wladyslaw Wichler* morálteológussal és *Ignaczy Rózycki* dogmatikussal, aki bevezette őt „a teológia tudományos műhelyébe. (...) Gondolatban most hálásan megőlelem mindazon előljáróimat, lelkivezetőimet, tanárait, akik a szemináriumban hozzájárultak képzésemhez.

74 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 102.

75 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 45. Csak egy epizód Wojtyła életéből a Gondviselés kézzelfogható megtapasztalására vonatkozóan: 1944. február 29-én, két műszak egymást követő ledolgozása után hazafelé tartva elütötte egy német katonai teherautó. Egy ugyancsak arrafelé tartó parancsnoki kocsiból kiszállt egy tiszt, aki megállapította, hogy még él a fiatalember, így kórházba szállították. Összesen mintegy kilenc órán át feküdt eszméletlenül a súlyos agyrázkódás következtében, ami veszedelmesen hosszú idő; mégis, marandó károsodás nélkül fölépült. Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 104. „Amikor (...) ötven év múlva II. János Pál visszaemlékezett a balesetre, kijelentette, hogy a «Gondviselés mentette meg». (...) És amikor valaki megkérdezte, szerinte van-e valami közös a krakkói baleset és az 1981-es Szent Péter téri merénylet között, azt válaszolta: «Igen, van. Mindkét esetben a Gondviselés óvta meg az életemet»”. Uo., 104.

76 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 22.

Az Úr jutalmazza őket fáradozásukért és áldozataikért⁷⁷. „A papság felé vezető tanulmányaink egészének menetére kiemelkedő hatást gyakorolt a *herceg-metropolita, Adam Stefan Sapieha*, későbbi bíboros nagy alakja, akire meghatódottan és hálával emlékezem. Hatását növelte az a tény, hogy a szeminárium újramegnyitása előtti átmeneti időszakban a rezidenciáján laktunk és naponta találkoztunk vele⁷⁸.

Mint érettségiző diák, Wojtyła találkozott már egyszer az érsekkel, akinek föl is tűnt az őt üdvözlő beszédet tartó tehetséges fiatalember⁷⁹; úgy tűnik, hogy a Gondviselés úgy akarta, hogy útjaik ismét keresztezzék egymást, s hogy ezúttal huzamosabb ideig együtt is haladjanak. Sapieha a fiatal papnövendék legbefolyásosabb és legjelentősebb mentora lett, de ami még fontosabb, tanulmányai és előmenetele biztosításán túl lelkét, jellemét, pap-képét is meghatározó módon formálta.

A titkos szemináriumba való fölvételét követő időszakban, Karol hajnalban kelt, majd az érseki palotába ment, hogy a Sapieha által tartott, fél hétkor kezdődő szentmisén résztvegyen, majd sietett a Solvay-üzembe; ezt követően apja sírjához sietett a temetőbe, majd otthon teológiai házi feladatait végezte el, ill. 1943 márciusáig a Rapszódia Színháznál vállalt kötelezettségeinek is eleget tett. Ettől „kezdve minden idejét lefoglalták teológiai tanulmányai és (...) az érseki palotában mondott misék során pedig egyre közelebb került Sapiehához⁸⁰.

Sapieha valóban rendkívüli főpap volt: veleszületett nemesi méltóságát természeteséggel tudta hordozni; vasakarata és jellemzilárdsága elvithatatlan tekintélyt adott neki, emellett rendkívül imádságos lelkületű, a rászorulóknak felé nagylelkűen adakozó, papjairól és kispapjairól pedig készségesen gondoskodó, megértő és nagylelkű *atya* volt⁸¹. Ezenkívül tudjuk róla, hogy a megszálló németekkel szemben maximálisan kiállt népe érdekei mellett, és kétszer is tiltakozott Hans Franknál, a Krakkót megszálló német csapatok főparancsnokánál a zsidók deportálását illetően⁸². Sapieha tehát annak az ősi, Szent Szaniszló vértanú püspökig visszanyúló hagyománynak eleven és hiteles megtestesítője volt, mely a püspökre mint *defensor civitatis*-ra, a város védelmezőjére is tekintett. A megszállás éveiben, a katolikus ellenállás fundamentumát jelentő hősi lelkületű Sapieha mintegy „Lengyelország korona nélkülivé királyává lett”, vagy amint azt maga II. János Pál fogalmazta meg, „igazi *pater patriae*”-vé⁸³. Sapieha azonban nemcsak a náci

---

77 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 23.

78 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 24-25.

79 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 66.

80 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 103.

81 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 91-95.

82 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 93.

83 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 92.

megszállókkal szemben, hanem a II. világháborút követő években a másik totalitárius rendszer, a kommunista rezsim idején is rendíthetetlenül védte mind az Egyház, mind a lengyel nemzet ügyét⁸⁴. Mindezek fényében nagyon is érthető, hogy „amikor az érsek visszatért Rómából, ahol megkapta a bíborosi kalapot, a diákok pusztá kézzel fölemelték a gépkocsiját és egy jó darabon át, egészen a Piactéren lévő Mária-templomig vitték. Ezzel fejezték ki vallásos és hazafias lelkesedésüket, melyet a bíborosi kinevezés váltott ki a lakosság körében”⁸⁵. Ez az igazán mély lelkiségű, karitatív, emberséges főpap, az emberi méltóság és jogok állhatatos védelmezője lett tehát a papnövendék Karol Wojtyła legfőbb pártfogója és papi példaképe.

A krakkói évek során egy másik püspök alakja is nagy hatással volt Wojtyłara, mégpedig a már említett *Szent Szaniszló vértanú püspök*, „akit kilenc századdal ezelőtt az akkori királyi főváros, Krakkó egyik templomának oltáránál gyilkoltak meg egy zsarnok király parancsára”⁸⁶. Szaniszló püspök mint *defensor populi* és *defensor civitatis*⁸⁷, vagyis a nép és a város jogainak védelmezője, bátran és eréllyel lépett föl a király túlkapásaival és kegyetlenkedéseivel szemben, szemére hányva annak erkölcstelen életmódját is⁸⁸.

A fiatal Karol Wojtyła, a Wadowicéből Krakkóba való átköltözésüket követően, előbb mint egyetemista, majd gyári munkás, az itt káplánként szolgáló egykori ministráns-vezetőjének, Figlewicz atyának köszönhetően mélységesen megszerette a waweli püspöki székesegyházat, amely nem más, mint az Egyház és a nemzet nagyjainak – köztük Szent Szaniszló püspöknek -, különleges szentélye⁸⁹. A nép jogaiért élete árán is kiálló püspök iránti szeretete kispapként is megmarad, amit jól érzékeltet, hogy papszentelését követően egyik újmiséjét a székesegyház Szent Szaniszló konfesszióoltáránál mutatja be⁹⁰. Krakkói püspökként, a vértanú szent utódjának tekintette magát, s bíboros-érsekként pedig szinte minden szentbeszédében, prédikációjában, ill. publikációiban felidézte e szent alakját⁹¹; már pápa, amikor megírja utolsó ismert versét, egy himnuszt, „*Szaniszló* címmel a krakkói vértanú püspökhöz, akivel olyan nagy mértékben azonosul”⁹².

84 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 107; vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 77.

85 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 25.

86 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 13. Szent Szaniszlót II. Boleszláv lengyel király parancsára ölték meg 1079. április 11-én. A király, aki egy csehországi bencés kolostorba menekült, megbánta tettét, s következő évben meghalt.

87 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 233.

88 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 26.

89 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 36.

90 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 56.

91 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 28-29.

92 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 75.

A fiatal papnövendék Wojtyłát azonban nemcsak régi korok mártír-sorsú papjainak alakja formálta. Mint szeminarista személyesen is tanúja lehetett a kortársai közül kikerülő, a koncentrációs táborokba hurcolt több ezer lengyel pap szenvedésének és nagy részük mártíromságának. Így pl. Auschwitzban adta életét Krisztusért a ferences pap, *Maximilián Mária Kolbe*, Dachauban pedig *Michal Kozal*, Wloclawek püspöke⁹³. A Szovjetúnió, ezen belül is Szibéria területén szintén számos lengyel pap lett vértanúvá az ottani gulágokban, így pl. *P. Tadeusz Fedorowicz*, akinek a pápa, mint egykori lelkivezetőjének, személyesen is sokat köszönhet⁹⁴. „Bizonyos értelemben ők vezettek engem erre az útra, mert megmutatták nekem az áldozat fényében Krisztus papságának legmélyebb és legalapvetőbb igazságát”⁹⁵. A majdani pápa számára, fiatal papnövendék kora óta nyilvánvaló, hogy a papi lét lényegileg *áldozati lét*.

A szemináriumú évek hamarosan a végéhez közeledtek Wojtyła számára, hiszen Sapieha érsek úgy döntött, hogy a tehetséges fiatalembert az ötödik év kezdetén Rómába küldi, s így társaihoz képest egy félévvel korábban szenteli majd föl. A sok elméleti ismeret mellett *gyakorlati tapasztalatokra* is szert tett, elsősorban a nyári vakációk során. Érseke a Krakó környéki a raciborowicei plébániára küldte: „Lehetetlen, hogy ne gondoljak hálával Józef Jamróz atyára és a káplánokra, akik maguk közé fogadták a szemináriumot titokban végző fiatalembert. (...) Magammal vittem Raciborowicébe tankönyveimet: Szent Tamás magyarázatokkal ellátott köteteket. Teológiát tanultam, hogy úgy mondjam egy nagy teológiai hagyomány ’legközepéből’. Ekkor kezdtem írni tanulmányomat Keresztes Szent Jánosról, amit aztán továbbfolytattam”⁹⁶.

Céltudatosan, s *szerves egységbe* fonódóan teltek tehát a fiatal szeminarista felkészülésének különféle dimenziói: imádság, *lelkiélet* – elméleti *tanulmányok* – gyakorlati, *pasztorális* tapasztalatok, minden egyetlen célt szolgálva: *Krisztusnak az Örök Főpapnak élő képmásává lenni* az emberek között és javukra élni. Papképeének ez a radikálisan *krisztocentrikus*-dimenziója ugyancsak még kispapi éveiben során ivódott lelkébe: „Krisztus papságának igazsága mindig különös erővel szólított meg a litániákon keresztül, amelyeket a krakkói szemináriumban imádkoztunk, főként a papszentelések előestéjén. *Krisztus, a Főpap és Áldozat litániájára* gondolok itt, amely megannyi mély gondolatot ébresztett bennem. (...) Ez a litánia mélyen a Szentírásban gyökerezik, főként a Zsidóknak írt levélben (...) *Krisztus azért pap, mert a világ Megváltója*. A Megváltás titkába

93 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 45-46. Pápaságának második szentté avatottja volt P. Kolbe, Kozal püspököt, pedig 1987-ben avatta boldoggá Varsóban. Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 29; vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 46.

94 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 46.

95 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 47.

96 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 24.

beleíródik minden egyes pap papi mivolta. Ez a Megváltásra és a Megváltóra vonatkozó igazság (...) átította egész lelkipásztori szolgálatomat⁹⁷. A papság mibenlétének lényegi elemei, tehát – úgy mint radikális *krisztus-központúság* (így az *agere in persona Christi*, ill. *alter Christus* – hagyományos teológiai formulák megfogalmazásában), az emberiség *megváltásának* hatékony megjelenítése az *Eucharisztia* ünneplése által, s az ebből forrásozó és ehhez vezető *egyénilig is megélt áldozati lét* a pap életében – már mind ott található a fiatal seminarista Karol Wojtyła papságról alkotott elképzelésében. Papsága 50. évfordulója alkalmából megjelentetett könyvében így ír: „A papság, gyökereitől kezdve, *Krisztusnak a papsága*. Krisztus ajánlja fel önmagát, testét és véréét az Atyának és áldozatával az Atya színe előtt az egész emberiség és közvetve az egész teremtés számára is megigazolást szerez. Amikor a pap naponta az Eucharisziát ünnepli, e titok lényegéig hatol. A szentmise bemutatása ennél fogva legyen napjának legfontosabb pillanata, életének középpontja. (...) A pap valóban *in persona Christi*, Krisztus személyében cselekszik⁹⁸.”

Lassan elérkezett Karol Wojtyła pappá szentelésének időpontja, 1946. november elseje, aki a szentelést megelőző időszakot elmélyült készülődéssel töltötte. Érseke, Sapiaha szentelte fel a magánkápolnájában, ahol Karol mint titkos seminarista gyakran ministrált neki a német megszállás éveiben⁹⁹. A papszentelésével kapcsolatban így ír: „Aki az egyházi rend szentségének felvételére készül, egész testével földre borul és homlokát a templom kövezetére helyezi, kinyilvánítva ezzel *teljes készsége arra, hogy elfogadja a rábízott szolgálatot*. A papszentelés kezdetén a kereszt alakban történő földre borulás azt jelenti, hogy Péterhez hasonlóan befogadjuk életünkbe Krisztus keresztjét és az Apostollal együtt «padlóvá» válunk testvéreink számára. Ez minden papi lelkiség legmélyebb értelme¹⁰⁰.”

Másnap, Halottak napján az újmiséis pap ezzel a lelkülettel mutatja majd be első miséit a Wawel székesegyház Szent Lénárd kriptájában, kifejezendő azt a sajátos lelki kapcsolatot, amely mindazokhoz fűzi, akik ebben a templomban nyugszanak: „Hangsúlyozni akartam különleges lelki kapcsolatokat Lengyelország történelmével, amely a Wawel dombján szinte jelképesen összesűrűsödött. De (...) ennek a választásnak volt egy *teológiai értéke* is (...). Mindenszentek ünnepén szenteltek pappá, amikor az Egyház a szentek közössége (...) igazságának liturgikus kifejezést ad. (...) Azok a személyek, akiknek földi maradványai a Wawel síremlékeiben nyugszanak, a feltámadást várják. (...) Nemcsak koronázott uralkodók és hitveseik, vagy püspökök és bíborosok vannak itt eltemetve; nyugszanak itt költők, a szó nagy mesterei is, akik óriási hatással voltak keresztény és ha-

97 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 91-92.

98 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 86. 89.

99 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 52.

100 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 53-54.

zafias neveltetésemre”¹⁰¹. E szavak is világosan mutatják, hogy a majdani pápa már fiatal papként is a közösségben megélt papság, azaz a *communio* embere volt (mind paptársai, mind a hívek vonatkozásában); amint majd látjuk, az ő felfogásában papnak lenni sohasem jelent valamiféle ’magánvállalkozást’, ellenkezőleg, ez szerves és sajátos betagozódást jelent az Egyház életet adó nagy családjába, szentjei közösségének hatalmas áramába. A papságról alkotott felfogása hamarosan újabb fontos és számára meghatározó jelleggel bíró aspektusokkal fog majd gyarapodni, ehhez azonban az Egyház szívébe, Rómába kell utaznia.

5. RÓMAI DIÁK

1946. novemberében mint a Pápai Belga Kollégium növendéke, beiratkozik az annak közelében fekvő, a domonkos szerzetesek vezette pápai egyetemre, „az *Angelicumra a biennium ad lauream-ra*, azaz a kétéves doktorátusi kurzusra”¹⁰².

Wojtyła tehát Krakkóban megkezdett teológiai stúdiumait folytatja a domonkosok *konzervatív* szellemiségű Szent Tamás Egyetemén, ahová érseke, Sapieha nem véletlenül irányította, ugyanis az „idős bíborosnak nem voltak ínyére a liberálisabb szellemiségű jezsuiták”¹⁰³, s így az általuk vezetett Gergely Egyetem sem. Wojtyła, kimagaslóan nagy tudású professzorainak köszönhetően tovább mélyítette filozófiai-teológiai ismereteit. Az *Angelicumon* abban az időben az arisztotelészi-tomista filozófiát, illetve metafizikát az ész és a hit összefüggésében tanították elsősorban, de helyett kapott *misztikus*¹⁰⁴, ill. *perszonalista*¹⁰⁵ megközelítése is, amely nagy hatást gyakorolt Wojtylára, s ez szolgál majd disszertációja nézőpontjával úgyszintén.

101 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 55.

102 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 60.

103 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 111.

104 „Szent Tamás tanításainak a lényege, hogy a tudásnak két forrása van: a keresztény hit misztériumai és az emberi ész igazságai. Szerinte azonban a kettő közül a keresztény hit, a megvilágosodás a fontosabb. A megvilágosodás fő jellemzője márpedig az, hogy misztériumokkal szembesíti az embert, amelyeket el kell hinnünk akkor is, ha megérteni képtelenek vagyunk. Ez az eszme szolgál alapjául a tomista miszticizmusnak, amely nagy hatást gyakorolt Wojtylára”. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 122. Wojtyła tézisében hangsúlyozza majd az ember Istennel való találkozásának személyes természetét; e misztikus találkozásban – mely semmiképpen sem csupán a misztikusok kiváltsága, s az emberi kondíciónak nem is valami periférikus része, hanem ellenkezőleg – a hívők túllépik saját korlátaikat, miközben egyre inkább önmagukká válnak. Az Istennel való misztikus, bensőséges dialógus elengedhetetlen a másik személy megismeréséhez is, hiszen a másikat csak az Istennel való bensőséges közösségre meghívottként érthetjük meg igazán; éppen ezért, aki Istent száműzi az emberek életéből, azt zárja ki, ami bennünk a legmélyebben található és igazán emberi. Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 108-109.

105 Wojtyła a tomista perszonalizmussal kapcsolatban, amit dolgozata elkészítése közben a tomizmus többféle értelmezése közül előnyben részesített, és amihez egész életében hűséges is maradt, „1961-ben egy

Két tanárára emlékezik vissza különösen is nagy tisztelettel: a lengyel *Jacek Woroniecki* és a francia *Réginald Garrigou-Lagrange* domonkos atyákra¹⁰⁶. Ez utóbbi – aki aszkéta és misztikus volt, valamint a morális és misztikus teológia szaktekintélye, s akit a XX. század egyik vezető konzervatív teológusának tartottak – vette szárnyai alá a fiatal lengyel papot, „szellemi pártfogója lett, abban a mély értelemben, ahogyan Jan Tyranowski volt (...) szellemi mentora Krakkóban”¹⁰⁷. Garrigou-Lagrange atya hozzásegítette Wojtylát a tomizmus minél magasabb szintű elsajátításához, valamint *Keresztes Szent János*ról írott doktori disszertációjának témavezetője is lett¹⁰⁸. Miközben doktori értekezését írta, a második római tanéve során „órarendje nagy részét a misztikus filozófia tette ki, olyan előadások, mint 'Kontempláció és misztikus egyesülés Istennel', vagy 'Szent Tamás doktrínája az üdvözülésről', metafizika és valláspszichológia, (...) 'Papi egyesülés a pap Jézussal'¹⁰⁹; ez utóbbi kurzust Garrigou-Lagrange atyánál hallgatta, aki nemcsak egyszerűen az újszolasztika vitathatatlan mestere és igen konzervatív beállítottságú képviselője volt, hanem mindemellett, bizonyos értelemben reformátor is, ami a papi lelkiséget illeti; az Egyház *misztikus* hagyományaiból merítve, rendületlenül fáradozott egy olyan új papi lelkiség kidolgozásán, mely a Nyugat-Európában lassan körvonalazódó, – s a jövőben valószínűleg meghatározó jelleggel bíró – *posztkeresztény közegben* is megélhető lesz¹¹⁰.

Wojtyła, a fiatal pap, latinul megírt disszertációját két részben, 1948. június 14-én, ill. 19-én sikeresen megvédte, s vizsgáztatóitól, Garrigou-Lagrange, ill. Pierre-Paul Philippe atyáktól a legjobb érdemjegyeket kapta¹¹¹. Ez utóbbi professzor a következő szavakkal méltatta a dolgozatot: „Wojtyła nem hagyott figyelmen kívül egyetlen fontos helyet sem, és elemzése mindig pontos, elmélyült. Egy fiatal pap részéről ilyen munka ritka intelligenciára, éles metafizikai és teológiai érzékre utal, amivel azonnal rátalál a lényegre. Kutató elemzéseiben felismerhető Karol Wojtyła egész lelki világa, finom érzékenysége a lelki valóságok felismerésére, valamint sajátos vonzódása a Misztikus Doktorhoz”¹¹².

---

előadásában (...) kifejtette, hogy «a tomista perszonalizmus azon a gondolaton alapul, hogy az egyéni érdeket elvi alapon alá kell rendelnünk a közérdeknek (...), ám ez az alárendelés semmiképpen sem hagyhatja figyelmen kívül és nem értékelheti le az embert» (...) Hangsúlyozta, hogy «a lelkiismereti szabadság az ember alapvető joga», de annak kapcsolatban kell állnia a keresztény doktrínával”. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 122.

106 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 116.

107 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 115.

108 Karol Wojtyła doktori értekezésének címe: *Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce*. Magyar kiadása: WOJTYŁA, K., *A hit Keresztes Szent János szerint*, Szent István Társulat, Budapest 1991.

109 Szulc, T., *II. János Pál pápa élete*, 121.

110 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 107.

111 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 109-110.

112 WOJTYŁA, K., *A hit Keresztes Szent János szerint*, 9.

Az Angelicumon eltöltött idő tehát maradandó nyomott hagyott Karol Wojtyła, a pap életében, lelkében: nemcsak sikeresen megvédett doktori értekezése által – ami elsősorban intellektuális nagyságát mutatja, s e téren való igényességét és kívánalmait nyíltan a papságra készülők elé is tárja majd –, hanem sokkal inkább ami e mögött húzódik meg, vagyis *papi lelki életének megszilárdulása, elmélyülése, misztikus színezetűvé válása* által. Nem véletlen, hogy II. János Pál pápa tanításában a pap – miközben másoktól nem elvonnulva, hanem velük, köztük és értük a világban él – elsősorban az *ima, a bensőséges lelkiélet, a misztikus megtapasztalás, a Jézussal való egzisztenciális egyesülés* embereként tárul majd elénk, olyas valakiként, amilyen – fő vonásaiban – a fiatal pap Karol Wojtyła is volt, s amilyennek egész papi pályája során megmaradt, püspökként, pápaként gyaránt¹¹³.

A nem egészen két éves római tartózkodása azonban más, ugyancsak fontos és meghatározó élményekkel, tapasztalatokkal és meglátásokkal is gyarapította Karol Wojtyła látásmódját, teológiai gondolkodását, a papságról alkotott elképzeléseit.

Az idő tájt a teológiai világ nagy részén a szellemi és intellektuális nyugtalanság hulláma söpört végig, melynek teológiai vetülete az „Új Teológia” (*Nouvelle Théologie*) eszméjében öltött testet¹¹⁴. E gondolatosság négy legfőbb képviselője a domonkos *Marie-Dominique Chenu*, ill. *Ives Congar* atyák (akik az Angelicumban végeztek, és meglehetősen távol álltak a végletesen konzervatív Garrigou-Lagrange atyától), valamint *Henri de Lubac* és *Jean Daniélou* jezsuiták atyák voltak¹¹⁵, akik a modernizációt szorgalmazták „az Egyházon belül a világ problémáinak megközelítésében, illetve a saját híveivel való viszonyában egy olyan korszakban, amikor tért hódított a szekularizáció. (...) Elgondolásaik azt célozták, hogy az egyházmegyékben és a plébániákon a papok közelebb kerüljenek a hívőkhöz és napi gondjaikhoz. Azt akarták, hogy az Egyház napjaink valóságának szerves része legyen, és azáltal tartsa meg (illetve vonzza magához) a katolikusokat, hogy közvetlenül részt vállal életükben. Az Új Teológiából született a munkás papok mozgalma is – azzal a céllal, hogy a papok egyúttal kétkezi munkát végezzenek, állandó munkahelyen -, amely kezdett gyökeret verni Franciaországban és Belgiumban. Wojtyła atyának is megtetszett a gondolat, és a hatása alá került”¹¹⁶.

Az első pillanatra talán meglepőnek tűnhet, hogy a fiatal lengyel pap – akinek fő mentora, ill. gyóntatója, Garrigou-Lagrange professzor egy 1946-ban publikált cikkében élesen támadja az Új Teológia négy fő szószólóját, megvádolva őket azzal, hogy eltorzítják Szent Tamás eszméit és filozófiáját¹¹⁷ – ennyire rokonszenvezik ezzel az újkeletű

113 Vö. WOJTYŁA, K., *A hit Keresztes Szent János szerint*, 23.

114 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 104.

115 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 104.

116 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 118.

117 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 118.

mozgalommal; azonban annak ismeretében, hogy Wojtyła maga is kétkezi munkásként dolgozott a náci megszállás éveiben, megismerve így személyesen is a munka, ill. a munkások világát, és tudva, hogy lelkesedése mögött Nyugat-Európában tett utazásainak tapasztalatai állnak, máris más megvilágításba kerül a dolog. Az 1946/47-es tanévet követő nyári vakációja során ugyanis barátjával, S. Starowieyski kollégiumi társával jókora tanulmányi-jellegű utat tesz tk. Hollandiában, ahol megcsodálhatja a nagyszerűen megszervezett lelképásztorkodást, s az annak következtében, az eleven egyházközösségek által virágzó egyházi életet; ezenkívül Belgiumban, a szénvidék egyik misszionárius közösségi-jellegű plébániáján szerez újszerű tapasztalatokat, valamint Franciaországban személyesen is találkozott és megismerte *Jacques Loew* domonkos atyát, a munkáspap-mozgalom egyik megalapítóját¹¹⁸. A rá nagy hatást gyakorló útvjáról évekkel később, 1949-ben számol be immáron Lengyelországba visszatérve egy cikkében, megállapítva, hogy ez a fajta apostoli tevékenység, ill. a mögötte meghúzódó papi-modell a járható út a francia egyház számára, ugyanis így tud kapcsolatot teremteni újra az elkereszténytelenedett tömegekkel, s arra is számítani kell, hogy „a közeljövőben minden környezetben elkerülhetetlen lesz az új típusú apostoli tevékenység. (...) De ahhoz, hogy a nagy erőfeszítést siker koronázza, okvetlenül laikus apostol-úttörőkre van szükség”¹¹⁹. Sorsfordító élmény volt tehát Karol Wojtyła számára a munkáspap-mozgalommal való megismerkedés, hisz ez jelentős mértékben befolyásolta, ill. továbbformálta a papságról alkotott elképzelését, valamint meghatározó lett a későbbiekben az *Egyház és a katolikus munkások viszonyára*, a *munkásság szociális helyzetére*, a *társadalmi igazságosságra*, a *világiak egyházi szerepvállalására* és a *liturgiára* vonatkozó elképzeléseit illetően egyaránt¹²⁰.

E tanulmányi-jellegű útja azonban nemcsak új dimenzióval gazdagította pap-képét, hanem annak hagyományos elemeit illetően is megerősítésül szolgált: Franciaországban eljutottak *Lourdes*-ba is¹²¹, ami tovább mélyítette papi lelkiségének *máriás*-vonásait, s emellett *Ars*-ba, a rendkívüli gyóntató és szentéletű *Vianney Szent János* plébános lelképásztori működésének egykori színhelyére; ez utóbbi látogatás különösen mély nyomokat hagyott lelkében: „Vianney Szent János alakja elsősorban azért meglepő, mert megnyilvánul nála a kegyelem ereje, amely a szegényes emberi eszközök révén hat. Kü-

118 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 105; vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 62.

119 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 120. Az más kérdés, hogy mindaz, amiért ő, mint fiatal pap, a munkáspapi-mozgalommal való megismerkedését követően annyira lelkesedik, egyáltalán nem talált ilyen pozitív megítélésre az Egyház hivatalos és vezető köreit, ill. Magisztériumát illetően; sőt, XII. Piusz pápa, a liturgiával foglalkozó *Mediator Dei* enciklikájában Garrigou-Lagrange atya pártjára állt, elítélve a francia eszméket, és bírálta a munkáspap-mozgalmat, XXIII. János pápa pedig az ötvenes évek végén gyakorlatilag betiltotta azt. Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 119-120.

120 Vö. GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 61-62.

121 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 121.

lönösen mélyen érintett a gyóntatószékben végzett hősies szolgálata. (...) Az arsi plébános alakjával való találkozás nyomán *arra a meggyőződésre jutottam, hogy a pap, küldetése lényeges részét a gyóntatószékben valósítja meg*, azáltal, hogy önként a 'gyóntatószék rabjává' válik. (...) Mindig törekedtem arra, hogy megőrizsem a kapcsolatot a gyóntatószékkel¹²². Egyáltalán nem lesz hát meglepő, – amint majd látni fogjuk – hogy pápaként is, az eucharisztikus áldozat napi ünneplése mellett a bűnbánat szentségének kiszolgáltatását helyezi tanításában a papi élet középpontjába.

Tanulmányainak sikeres továbbfolytatása, lelkiéletének elmélyülése és lelkipásztori tapasztalatainak jelentős gazdagodása mellett volt még egy aspektus, amely ugyancsak egész emberi személye, papi mivolta továbbgazdagodását segítette: nem másról van szó, mint az Egyház *katolicitásának* személyes, élő megtapasztalásáról.

Mint fentebb már jeleztük, a Pápai Belga Kollégium lakója volt e Rómában töltött időszaka alatt. Maga a kollégiumi élet meglehetősen spártai-jellegű volt, hiszen télen nem volt fűtés, nyáron ellenben túlságosan meleg volt, a berendezése a legszükségesebbekre szorítkozott, s maga az ellátás, étkezés finoman szólva is hagyott némi kívánnivalót maga után¹²³. E körülmények természetesen egyáltalán nem jelentettek különösebb megterhelést Karol Wojtyła számára, aki a német megszállás éveiben megszokhatta a nélkülözést, de sokkal inkább azért nem, mivel mindig is volt benne hajlandóság az *asketikus, egyszerű, puritán életvitelre*, amiben szintén nagy papi eszményképét, Vianney Szent Jánost követte; érthető, hogy papjai felé is mintául állítja majd az értünk szegényé lett Krisztus követését, életmódját.

Társai által mégis nagyban gazdagodott a fiatal lengyel pap: amerikai társaitól angolul tanulhatott, a belgáknak, valamint az ott szolgálatot teljesítő szerzetesnővéreknek köszönhetően pedig továbbfejleszthette francia tudását is. Az egyre gyarapodó nyelvismeretei – németre annak idején még maga az apja tanította, spanyolul pedig titkos seminaristaként önerőből kezdett tanulni, hogy Keresztes Szent János, valamint Avilai Szent Teréz műveit eredetiben tanulmányozhassa – a többnemzetiségű kollégiumi környezettel együtt tovább tágították látókörét, s egyre inkább megérezte vele az Egyház *rendkívüli gazdagságát, sokszínűségét, nemzetek felettségét*, vagyis azt, hogy minden nemzeti jellege ellenére egyetlen nemzettel sem azonosítható teljesen. Számára – akinek a nemzete és az Egyház rendkívül szoros, mondhatni szimbiotikus együttélése jelentette az 'alapmintát' – ez mindenképpen az újdonság erejével hatott. Rómában, „a kereszténység szívében és a szentek világosságában”¹²⁴ megértette azt is, hogy a kereszténységnek,

122 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 65-66.

123 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 104.

124 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 61.

az Egyháznak, annak híveinek és papjainak egyaránt a nemzetek közötti *megbékélést, egyetértést* kell munkálnia egy olyan világban, amelyet nemrégén még egy szörnyűséges világháború szakított megannyi részre.

Karol Wojtyła római évei alatt azonban nemcsak az Egyház *térbeli* egyetemességét tapasztalhatta meg, hanem annak *időbeli* dimenzióját is. Még a Rómába való utazása előtt ugyanis lelkére kötötte „a krakkói szeminárium rektora, Karol Kozłowski atya (...), hogy aki szerencsés módon a kereszténység fővárosában képezheti magát, annak tanulmányainál is fontosabb, hogy *«magát Rómát megtanulja»*”¹²⁵. A fiatal pap követte is e tanácsot: „Gyakran gondolok vissza mély meghatottsággal ezekre az évekre. (...) Az Apostolok sírja mellett eltelt intenzív tanulmányi időszak minden szempontból sokat jelentett számomra”¹²⁶. Wojtyła az Egyház római szentjei mellett, olaszországi utazásai során más szenteket is ’megismerhetett’, így pl. Szent Benedeket (akit Nagy Szent Gergely pápa mellett különösképpen is tisztelt), Sziénai Szent Katalint, Assisi Szent Ferencet, valamint a San Giovanni Rotondo-i kapucinus kolostor legújabbkori nagy misztikusát, Francesco Forgione *Pio atyát* is¹²⁷.

A fiatal pap tehát 1948 júniusa végén, Lengyelországba való visszatérésekor a megannyi szellemi-lelki kincsek mellett magával vihette ’úti poggyászában’ az Egyház egyetemes távlatának megtapasztalását: „Róma által fiatal papi hivatásom *európai és egyetemes távlatlaltal gazdagodott*. Rómából a *papi küldetés egyetemességének* azzal az érzékével tértem vissza Krakóba, melyet olyan mesteri módon fejtett ki a II. Vatikáni Zsinat, különösen is az Egyházzal szóló *Lumen Gentium* dogmatikai konstitúcióban”¹²⁸. „Nemcsak a püspököknek, hanem minden papnak meg kell élnie magában az egész Egyház iránti gondoskodást és ezért bizonyos mértékig felelősnek kell éreznie magát”¹²⁹.

6. VIDÉKI KÁPLÁN

Karol Wojtyła, a fiatal pap, tanulmányait sikeresen befejezve, ugyanakkor igencsak lesóványodva tért vissza Rómából Lengyelországba¹³⁰. Nagy örömmel fogadta érsekétől segédlelkészi kinevezését, amely a Krakótól keletre, mintegy 45 km-re, Bochnia város közelében található Niegowicze falu egyházközségébe szólította¹³¹. Ha figyelembe vesz-

125 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 60.

126 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 67.

127 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 105. Pio atyát II. János Pál személyesen avatta boldoggá, ill. szentté.

128 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 68.

129 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 68.

130 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 115.

131 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 128.

szük, hogy abban az időben „Niegowiczeben nem volt vízvezeték, csatornázás, elektromos áram (...), egyszóval nyomorúságos kis falu volt, amilyen Galíciában százával akadt”¹³², nos, akkor nincs mit csodálkoznunk azon, hogy Wojtyła krakkói barátai közül a legtöbben érthetetlennek tartották e kinevezést, mi több, úgy érezték, hogy ezzel máris zsákutcába került az Angelicumban végzett fiatal pap pályája; ő azonban a családottság legkisebb jelét sem mutatta, ellenkezőleg. Kissé körülményes utazás után a falu határához érve, *Vianney Szent János* példája nyomán a földre borult, jelképesen megcsókolva azt¹³³, majd megérkezve, röviden imádkozott a templomban az oltáriszentség előtt, ezután jelentkezett plébánosánál, köszöntötte káplántársát, s az első naptól fogva határtalan lelkesedéssel és energiával vetette bele magát az egyházközségi munkába¹³⁴. Első kinevezésének fogadása s annak megélése nagyszerűen érzékelteti az előjárói iránti *engedelmességét*, valamint *lelkipásztori szeretetét*, vagyis azt is, hogy a papságot mindig is *másokért való szolgáltnak* és nem személyes karriernek fogta föl, amelynek lényegi terepe a *lelkipasztorkodás*.

Niegowiczeben Wojtyła mindössze 7 hónapot töltött el, mégis, ezen időszak alatt jelentős gyakorlatra tett szert a lelkipasztorkodást illetően. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy igen szép eredményeket mutatott föl, mind az ifjúsági-, mind a családpasszorációt, de a hitoktatást illetően is, azon túlmenőleg, hogy a hagyományos lelkipásztori feladatokat (misézés, prédikálás, gyóntatás, keresztelés, esketés, beteglátogatás, temetés) is buzgón végezte¹³⁵. A *gyóntatásról*, amit papsága lelegejétől nagyon komolyan vett, e szavakkal beszélt egy valamikori seminarista társának: „Amikor a gyóntatásról beszélünk, akkor elsősorban a túloldalon térdeplő emberről van szó. (...) Ez nem játék (...), nem lehet könnyen venni, és sietősen elintézni a dolgot. Párbeszédet kell folytatni, még hozzá komolyan, jó szívvel. A gyóntatás apostoli tevékenységünk megkoronázása”¹³⁶. E sorokból egyértelműen kiolvasható *Vianney Szent János*, ill. *Szent Pio atya* hatása is; ez utóbbinál személyesen is gyónt még római tartózkodása alatt.

Ittléte során, ha úgy tetszik, egy életre szólóan elkötelezte magát az *ifjúsági- és családpasszoráció* mellett, amelyre pápaként is nagy súlyt fektet majd papoknak szóló tanításaiban¹³⁷.

Lelkipásztori szeretete, természetesen nemcsak a fiatalok felé nyilvánult meg, hanem a többi hívek, különösen is a *szegények, rászoruló*k irányában: miközben ő maga egyéb-

132 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 128-129.

133 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 71.

134 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 129.

135 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 129.

136 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 130.

137 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 117.

ként is meglehetősen szerény körülmények között lakott, ajándékba kapott derékalját odaajándékozta egy öregasszonynak, akitől nem sokkal azelőtt lopták el a sajátját, s ezt követően a puszta ágyon aludt¹³⁸; ilyen jellegű életvitele, s annak e konkrét megnyilvánulása mögött egyértelműen felfedezhető *Vianney Szent János*, valamint *Szent Albert testvér* személyének a hatása¹³⁹.

Plébánosával, ill. káplán társával szintén nagyon jó kapcsolatot alakított ki, valódi *paptestvéri közösséget* alkotva, de a környék többi papjaival is, akikkel bizonyos rendszerességgel találkoztak; ilyen alkalmakkor szívesen és lelkesen osztotta meg paptársaival a külföldön szerzett lelkipásztori élményeit¹⁴⁰. Plébánosa iránti szeretetének konkrét jele volt például, hogy annak közelgő aranymiséje alkalmából egy kő templom építését indítványozta a hívek körében a régi, egyszerű kis fatemplom helyébe; kezdeményezése lelkes támogatásra talált, s úgy alakult, hogy évekkel később, mint fiatal püspök szentelhette fel azt¹⁴¹.

Wojtyła, noha egyszerű falusias közegben tevékenykedett, mindazonáltal szorgalmasan *továbbképezte magát*; egyrészt, kitűnő eredménnyel megszerezte Krakóban, a Jagello Egyetem teológiai karán a Master Artium fokozatot, másrészt meg, tudatos szellemi aktivitásának volt első megnyilvánulása a „Mission de France” címmel, a franciaországi munkáspapokról írt tanulmánya, amely a Tygodnik Powszechny katolikus lapban jelent meg, s ezzel egy harmincéves *irodalmi- és cikkírói* munkássága kezdődött el¹⁴².

7. EGYETEMI LELKÉSZ

Mintegy hét hónapnyi vidéki lelkipásztorkodást követően 1949 márciusában a krakkói egyetemisták részéről előszeretettel látogatott Szent Flórián-templomba helyezi át Sapięha érsek a fiatal papot: „Műveltsége és végzettsége folytán Wojtyła jól illett az egyetemi környezetbe, márpedig a bíboros úgy érezte, hogy most, amikor a rendszer minden erővel megpróbálja megnyerni magának az embereket, létfontosságú, hogy az Egyház vonzerőt, otthont jelentsen a diákifűség és az értelmiségiek számára. Karolnak eszményi megbízatás volt ez: kielégíthette tudományos érdeklődését, szoros kapcsolatba került fiatalokkal, szabad kezet kapott új lelkészi módszerek kikísérletezésére, és kapcsolatba került Krakko kulturális és értelmiségi elitjével”¹⁴³.

138 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 129.

139 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 116.

140 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 116.

141 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 129.

142 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 129-130.

143 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 132.

Kinevezését követően hamarosan rendkívüli népszerűsége tette szert az ottani fiatalok körében, mégpedig nagy teológiai és filozófiai tudásának, elbűvölő irodalmi jártasságának, egyfajta féltékenységgel párosuló szerénységének, jámbor és imádságos lelkületének köszönhetően¹⁴⁴. E helyütt is teljes erőbedobással, napi 16-18 órát dolgozott, s gyakran éjszakába nyúlóan voltak nála a fiatalok, akikkel a legkülönbélebb aktuális kérdéseket vitatták meg az Evangélium és az Egyház hivatalos tanításának fényében¹⁴⁵. Az ifjúság körében végzett pasztorációja ugyanakkor egyfajta csendes ellenállást jelentett a kommunista rendszerrel szemben: mint pap, mindig is *távol tartotta magát a közvetlen politizálástól*, ugyanakkor ilyen módon fejezte ki véleményét, s egyben tiltakozását is a fennálló ateista rezsimmel szemben, s fiatal barátai is magukévá tették ezt a hit alapján álló, kulturális-intellektuális jellegű ellenállást¹⁴⁶.

Ez az új hely egyidejűleg a papi hivatásról alkotott elképzeléseit is továbbformálta, noha ez időtájt papi identitása mindenképpen már megszilárdultnak, legfontosabb aspektusaiban kiforrottak tekinthető; lényegileg hagyományos jellegű papképről van szó, amely ugyanakkor tökéletesen nyitottnak mutatkozott újabb, a kor kihívásainak eleget tevő elemek fölvételére.

Wojtyła újszerű, mai szemmel nézve azonban rendkívülinek aligha nevezhető, ugyanakkor mégis igen hatékonynak tűnő lelkipásztori módszere a fiatalok lelkipásztori gondozását illetően abban állt, *apként köztük és velük volt*; a templomi, tehát liturgikus jellegű programokon túl pl. rengeteg közös kirándulást szerveztek, melyek nagyszerű lehetőséget nyújtottak mély beszélgetések, viták folytatására, különféle kérdések megválaszolására. Keresztény nagykorúakként és egyénileg kezelte e fiatalokat, semmiképpen sem paternalista módon, hanem mélységesen tisztelve személyes szabadságukat, meghagyva nekik kezdeményezőkézségüket; lehetséges utakat, modelleket kínál föl nekik, de ezt mint pap, vezető, ill. ha úgy tetszik, mint 'mester' tette¹⁴⁷.

A liturgiát illetően is újításokat tesz, *Pius Parsch* osztrák teológus műveinek hatására: egyrészt, mintegy visszatér az Egyház ősi zenei kincsét képező *gregorián*hoz, amely abban az időben újra virágkorát kezdte élni, kórust szervezve az egyetemisták köréből, s megtanulták a *De Angelis* misét¹⁴⁸; másrészt pedig, a *franciaországi munkáspapokkal* való találkozásainak hatására, a II. Vatikáni Zsinatot megelőzve, erősen szorgalmazta a

144 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 121.

145 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 117-120.

146 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 132; vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 151.

147 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 129-132.

148 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 133; WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 121.

híveknek a szertartásokba való minél aktívabb bekapcsolódását, a misszálék rendszeres használata, valamint a misében való dialogizálás által¹⁴⁹.

Wojtyła sajátos módszerét képezte az is, hogy a szülőket is bevonta az ifjúsági pasztorációba, pl. a ministránsokkal való foglalkozások során¹⁵⁰; előszeretettel látogatta a családokat, gyakran házszentelések keretében, s buzdításának hatására a szülők különböző szerepeket kezdtek vállalni a fiatalok lelkipásztori gondozásában, így Wojtyła gyakorlatában a család- és ifjúságpsztoráció szerves egységet alkotott¹⁵¹, úgyszintén a jegyesek oktatása is, amelyre mindig is külön hangsúlyt fektetett. A keresztény szexualitáival igen sokat foglalkozott elméleti szinten; a szentségi házasság kötelékén belül megélt nemiséget, a II. Vatikáni Zsinat tanítását megelőzve, igen pozitív módon mutatta be, s e téren számára a kulcsfogalom: *önmagunk ingyenes odaajándékozása a másik személynek*, egy abszolút kizárólagos és visszavonhatatlan kapcsolat keretében, s pontosan ennek megélése jelenti a helyes szeretetet; felfogásban is jól visszatükröződik a perszonalista filozófusok (így pl. Buber, Levinas) hatása¹⁵².

Az imént mondottak fényében nagyon is érthető, hogy Wojtyła karitatív lelkületű, finom *szociális érzékkel* megáldott pap, aki pásztori szeretettel megosztja az emberek ínségét, *közösséget vállalva* velük, tk. az által, hogy maga is igen *puritánul* él, *szegényesen* öltözik, s még barátai unszolására sem hajlandó vonaton első osztályon utazni¹⁵³. Ehhez szorosan kapcsolódik az *emberi jogok*, méltóság melletti elkötelezett kiállása, ugyancsak papi működésének kezdetétől, s ezzel együtt az Egyház világban vállalt feladatának hangsúlyozása az egyházi Tanítóhivatal *szociális tanításának* fényében¹⁵⁴.

Wojtyła nagyszerű kapcsolatban volt közvetlen paptársaival, így elsősorban plébánosával, aki igen szerette és nagyrabecsülte őt, de hasonlóképpen káplántársával is, igazi papi közösséget alkotva¹⁵⁵. E *comunio*-t, melynek háttérében ugyancsak a franciaországi munkáspapok körében szerzett pozitív élményei húzódnak meg, azonban tágabb körben is megélte: nagyszámú gimnazista, egyetemista barátain túl megannyi felnőtt *világi hívővel* is igen szoros kapcsolatot alakított ki, mintegy ösztönösen, rendkívül kellemes és megnyerő természetének köszönhetően, s pontosan azt és olyan módon éli meg, amit majd évekkel később a II. Vatikáni Zsinat vázol föl e téren: hívei közelében van, megosztja velük életüket, problémáikat, kora megannyi papjától eltérően nem klerikális, ugyan-

149 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 139.

150 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 122

151 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 128.

152 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 127.

153 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 145. 149.

154 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 136-137.

155 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 132.

akkor szó sincs valamiféle olcsó 'haverkodásról'; világosan papként, vezetőjükként van közöttük, s e felfogásának háttérében egyértelműen az *alter Christus*, ill. *repraesentatio Christi capitis* kifejezéssel fémjelezhető hagyományos teológiai gondolkodás húzódik meg¹⁵⁶, vagyis Krisztust hívatott megjeleníteni a reábízottak számára, mégpedig egész papi működése során szakadatlanul, tökéletesen *integráns életmódja* által, melyben személyes- és hivatalos szférák egymástól el nem választhatóak¹⁵⁷, s ugyanígy nem választható el e papi spiritualitástól a *kereszt* dimenziója¹⁵⁸, sem a tökéletes *önátadás/ön-oda-ajándékozás* mozzanata¹⁵⁹.

Papságának megélésében a *szentmise*, ugyancsak ezen teológiából fakadóan, *kiváltságos helyet* foglal el: természetesen naponta, alapos egyéni készüléket követően szentmisét mutatott be, de a diákjaival való táborozásai, túrázásai során is ragaszkodott a napi miséhez; egy alkalommal kijelentette: „Pap vagyok, a misézés a privilégiumom, és eszemben sincs, hogy lemondjak róla”¹⁶⁰. „A papnak kötelessége, hogy együtt éljen a néppel, bárhol is legyen az, a néppel legyen mindenben, a bűnt kivéve”¹⁶¹.

Wojtyła ez idő tájt azt is szilárdan vallotta, hogy a világ csendes, az Evangélium értékei alapján való átformálása nem lehet pusztán a papok feladata, hanem abban a *világiaknak is tevékenyen* szerepet kell vállalniuk a civil életben, mely egyúttal az ő *megszentelődésüknek* lesz a sajátos útja: nem karriert kell befutnunk, hanem személyre szóló *élethívátásunkat* hűségesen megélnünk; ezt az alapgondolatát, melyet évekkel később a Zsinat ugyancsak részletesen megfogalmaz, véglegesen megerősíti majd a fiatal spanyol pap, *Josemaría Escrivá* által 1928-ban elindított, az Egyház szolgálatában álló, apostoli küldetésű szervezettel, az *Opus Dei*vel való találkozása¹⁶².

Papsága megélésének a *szentmise* melletti másik kulcsfontosságú területe a *gyóntatás*, ill. *lelkivezetés* volt: a Gondviselés ajándéka folytán, a mások meghallgatásának művészetén túl, megvolt az a nagyszerű képessége is, hogy intuitív megérzései, empátiás készsége folytán valamiként olvasni tudott a lelkekben, akik őszintén megnyíltak előtte, szabadon és görcsök nélkül beszélgettek vele. Wojtyła ezekben a lelkibeszélgetéseiben, gyóntatásaiban, melyeket gyakran kirándulások és más hasonló alkalmakkor is folytatott, – a perszonalista filozófia hatására – mindig az emberi jószágra, a bennünk lévő potenciális *jóra apellált*, rámutatva arra az egzisztenciális feszültségre, amely személyi

156 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 132.

157 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 151.

158 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 133. 143.

159 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 145.

160 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 146.

161 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 131.

162 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 143.

megvalósulásunk jelen állapota és a között feszül, amivé lehetnénk; mindazonáltal nagyon is igényes gyóntató volt, aki komoly követelményeket támasztott vezetettjei felé, olyan pap, aki a normák külsődleges ismeretén túl sokkal fontosabbnak tartotta azoknak a belső meggyőződésből fakadó elfogadását, ill. az a szerinti életet¹⁶³.

Wojtyła lelkipásztori működésének szintén igen fontos részét képezték a *prédikációk, konferencia- és lelkigyakorlatos beszédek*, vagyis az ige és tanítás szolgálata, amit majd a II. Vatikáni Zsinat is nagyon hangsúlyozni fog. Igen valószínű, hogy a *színház*, vagyis a szó, a közlés világában eltöltött évei is hozzájárultak ahhoz, hogy mindig szívesen állt ki hívei elé, akik igen szívesen hallgatták, különösen is az egyetemi ifjúság és az értelmiség¹⁶⁴; nem véletlenül, hiszen beszédeiből alapos *teológiai-filozófiai* és nagy *irodalmi műveltség* érződött ki.

Remek szellemi kondícióját jól mutatja az is, hogy érseke, Eugeniusz Baziak utasítására, lecsökkentve ugyan, de teljesen meg nem szakítva az egyetemi ifjúság és értelmiség körében végzett munkáját, egy második doktorátus megírásához fog majd, mely „*A Max Scheler* elveire építhető keresztény etika lehetőségeinek fölmérése” címet viseli¹⁶⁵. Doktorátusán két évig dolgozott, melynek során megismerkedik a filozófiai fenomenológia képviselőinek, így *Edmund Husserl*, s az ő közeli munkatársa, a későbbi kármelita apáca, *Edith Stein* műveivel is¹⁶⁶.

Sokrétű szellemi munkásságát mutatja az is, hogy doktori értekezése mellett folyamatosan publikál egyházi lapokban¹⁶⁷, ekkortájt a legintenzívebb az *irodalmi* tevékenysége is, mind a próza, mind a költészet területén¹⁶⁸, s élénk *dialogusban* áll a legkülönbélebb *tudósokkal*, közöttük sok természettudóssal, akikkel kölcsönösen keresnek válaszokat az élet nagy kérdéseire, ill. velük együtt keresett választ emberi létünk legvégső igazságaira¹⁶⁹.

Az igen népszerű Wojtyła tehát kiválóan működött krakkói évei során, s ami külön említésre méltó, hogy paptársai egyáltalán nem irigykedtek rá, ugyanis egyáltalán nem mutatja ki rendkívüliségét, mintha csak egy lenne a sok pap közül¹⁷⁰; akárhogyan is van, Wojtyła számára mindig is elsőrendű fontossággal bírt a *papi közösség*, ill. a *kollegialitás*, hisz ez az ő látásmódja szerint lényegi eleme Krisztus papságának megélésében. „Mély

163 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 132-135. 157.

164 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 119-120.

165 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 133-134. 147.

166 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 156-162.

167 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 136-140.

168 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 140-149.

169 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 120-121. 126-127.

170 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 149.

meggyőződés, hogy az egyházmegye papsága döntő szerepet játszik minden egyes pap személyes életében. A papok közössége, ha az igazi szentségi testvériségben gyökerezik, elsősorúként fontos környezetet jelent a lelkeségi és lelkipásztori fejlődésben. Rendszerint egyetlen pap sem mondhat le erről, mert segíti növekedését az életszentségben és biztos támaszt jelent a nehézségek idején¹⁷¹.

8. TEOLÓGIAI TANÁR

Wojtyła már kiforrott identitásával, jelentős és sokrétű lelkipásztori tapasztalattal bíró papi személyiség, amikor 1953. december 12-én a krakkói Jagelló Egyetem teológiai karán megvédi második doktori disszertációját: „E kutatások gyümölcse lett... magántanári szakdolgozatom Max Schelerről: nevezetesen arról, hogy az ő fenomenológiai típusú etikai rendszere mennyiben járulhat hozzá a morálteológiai képzéshez. Ennek a kutatói tevékenységnek valóban sokat köszönhetek. Ezt megelőző arisztotelészi-tomista képzésben így beleszövődött a fenomenológiai módszer. (...) Ily módon bekapcsolódtam a kortárs perszonalista filozófia szellemi áramlatába és ezek a tanulmányok gyümölcsözőnek bizonyultak lelkipásztori téren is¹⁷². „A perszonalizmus kulturális szemlélete szerinti képzés erősebben elmélyítette bennem annak tudatát, hogy mennyire egyedülálló és megismételhetetlen minden személy, és úgy vélem, hogy ennek felismerése nagyon fontos minden pap számára¹⁷³.

Ha a Köznevelési Minisztériumnak 'köszönhetően' nem is kaphatta meg doktori címét¹⁷⁴, mindazonáltal a Jagelló Egyetem teológiai karán tanított annak bezárásáig, vagyis 1954 októberéig, majd ezt követően a *katolikus társadalom etika* tanára lesz a varsói teológiai karon, a krakkói, a katowicei és a częstochowai szemináriumokban¹⁷⁵, 1956 decemberétől pedig Kelet-Európa legjelentősebb katolikus filozófiai és teológiai oktatóközpontjában, a lublini Katolikus Egyetemen lesz az etika tanszék vezetője¹⁷⁶. Kinevezése valószínűleg köszönhető alapvetően *apolitikus* magatartásának, ugyanis semmi nem utal rá, hogy szószéken vagy előadásaiban nyíltan politikai kérdéseket feszegetne¹⁷⁷. Tevékenységei is mélyen tudatosítják számára – az oltár szolgálata mellett – az *ige szolgálatának*, vagyis a tanításnak, prédikálásnak a fontosságát; ezt fogalmazza majd meg a II. Vatikáni Zsinat is, s pápai magisztériumában nyomatékkal hangsúlyozza majd Krisztus

171 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 78-79.

172 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 104.

173 GIOVANNI PAOLO II, *Dono e Mistero*, 104-105.

174 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 147.

175 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 148. 153.

176 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 152.

177 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 138-141.

papjának ilyen jellegű küldetését. Fiataloknak tartott beszédei, előadásai mind az ő életük konkrét kérdéseire kívántak választ adni; nem véletlen, hogy pl. nagy hangsúlyt fektet a nemiség megélésével kapcsolatos problémák megválaszolására, mégpedig az Egyház erre vonatkozó tanításának alapos és módszeres bemutatásával. A perszonalizmusból meríti a számára kulcsfontosságú megközelítést: a másikat mindig személynek kell tekintenem, vagyis olyas valakinek, aki mindig több, mint pusztán test, s ugyanígy helytelen lenne egymást mintegy kölcsönösen „használni”; a helyes és mértékadó magatartás e téren csakis a kölcsönös *önátadás*, önmagunknak a másik számára való maradéktalan *odaajándékozása* lehet, a szeretet és felelősség együttes megélése jegyében¹⁷⁸.

Wojtyła azonban nem csupán szavai által tanít, prédikál; nyugodtan mondhatjuk, hogy harmónikus egységbe fonódó, minden szempontból *integráns* papi élete önmagában már tanúskodás Krisztusról, az Evangéliumról: nemcsak mint az egyetemisták, majd idővel egészségügyi dolgozók (orvosok, ápolók) lelkipásztora¹⁷⁹, hanem mint professzor is rendkívül népszerű, tanártársai és növendékei körében egyaránt¹⁸⁰. A diákok nemcsak mint tanárukhoz, hanem mint barátjukhoz és lelkiatyjukhoz is, valósággal vonzódnak ehhez a szerény, szolgálat- és segítőkész, végtelenül egyszerű, szegényes életvitelű fiatal paphoz, akiről, igencsak kopottas öltözetét látva, senki meg nem mondaná, hogy tanszékvezető egyetemi tanár¹⁸¹. Elütött tanár társaitól abban is, hogy mentes volt mindenféle professzori allúrtól, valamint rendszeresen tett kirándulásokat, különféle túrákat diákjaival, miközben élénk szellemi-lelki eszmecserét folytattak különféle szerzők, így pl. C. S. Lewis művei alapján¹⁸². A mások számára rendkívül vonzó, mélységes *ember-ségről* tanúskodó¹⁸³, integráns személyes és papi életének legvégső forrás és alapja *ima-élete*, Istenben való elmerülése: diákjai és tanártársai maguk láthatják őt, amint Krakko és Lublin között vonaton utazva a reggeli órákban az ablak előtt állva csöndben medítál, vagy az előadások közötti szünetben a kápolna csupasz padlóján térdelve elmélyülten imádkozik¹⁸⁴.

9. A FŐPÁSZTOR

XII. Piusz pápa 1958. július 8-án hat új lengyel segédpüspököt nevezett ki, közöttük a lublini Katolikus Egyetem fiatal professzorát, az ekkor harmincnégy éves Karol

178 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 174-179.

179 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 122. 169.

180 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 169.

181 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 153.

182 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 149.

183 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 154.

184 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 149. 153.

Wojtylát is¹⁸⁵. E kinevezés valószínűleg kellőképpen meglephette Wojtylát, mindenesetre a krakkói egyházi köröket mindenképpen, hiszen az új segédpüspöknek nem volt szinte semmi ügyintézési gyakorlata, ami egyébként legfontosabb feladatainak egyike lenne, ezenkívül lelkipásztori gyakorlata is rövidnek mondható, s végül, életkorát tekintve a lengyel hagyományokhoz képest szokatlanul fiatalnak számított; mindazonáltal, tudományos munkásságát, szónoki képességeit mindenki elismerte¹⁸⁶. Kinevezése mögött nagy valószínűséggel érseke, Baziak állhatott, de tény az is, hogy a kommunista rezsimnek „Wojtyła nyilván nem okozott gondot. Merőben apolitikusnak ismerték őt: egyszerű, rendes papnak, aki holtig tanul”¹⁸⁷. Jól jellemzi Wojtyła papképét, ill. papi lelkiségét az is, amint kinevezésére reagált: diákjai körében töltött nyári szabadságát megszakítva, Krakóba való visszautazása előtt órákig *imádkozik* egy orsolyita zárda kápolnájában a földre borulva¹⁸⁸; püspöki jelmondatául, *Louis Marie Grignon de Monfort* ihletésére e két szót választja: *’Totus tuus’*, vagyis egészen Mária anyai oltalmára bizza magát¹⁸⁹.

Püspöki kinevezését követően, a II. Vatikáni Zsinat megnyitásáig még bő négy év telik el, s Wojtyła ez idő alatt továbbfolytatja tanítói, lelkipásztori munkáját, elsősorban a lublini Katolikus Egyetemen, a krakkói egyetemi ifúság, ill. az ottani egészségügyi dolgozók között¹⁹⁰, s ezen kívül, mint a lengyel episzkopátus e célból megbízottja, „az alkotó értelmiségiek” körében¹⁹¹. Mindezekon túl, hallatlan munkabírásából arra is telik neki, hogy – folyamatosan végzett tudományos és irodalmi munkássága mellett – jó pásztor módjára, sorra járja a krakkói főegyházmegye településeit, kérdegetve és meghallgatva papjait és híveit, tanácsokat adva nekik¹⁹². Hasonlóképpen közvetlen volt a papokkal való érintkezéseiben is: „Velük ebédelt, beszélgetett, tréfálkozott, de volt egy dolog, amit nem szeretett (...), ha jelenlétében kritikus megjegyzéseket tesznek más papokra. (...) Azt is megkövetelte, hogy az egyházmegye papja legalább évente egyszer személyesen fölkeresse őt Krakóban, és tájékoztassa egyházközségének legújabb eseményeiről. Ilyenkor teával és teasüteménnyel kínálta vendégeit. Az is divatba jött, hogy a papok a névnapjukra üdvözlőkártyát kaptak tőle”¹⁹³. Wojtyła püspök, tehát, nagy fontosságúnak tartja a *papsággal* való törődést, emellett kiemelt fontosságot tulajdonít – ezt megelőző papi

185 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 156.

186 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 157.

187 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 158.

188 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 182.

189 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 186.

190 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 164-165.

191 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 172.

192 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 167-168.

193 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 168.

éveihez hasonlóan – a család- és ifjúsággasztorációnak, beleértve az Evangélium szellemében történő szexuális nevelést is¹⁹⁴.

Főpásztori működésének ideje alatt zajlott a XX. század egyháztörténelmének – minden bizonnyal egyik – legmeghatározóbb eseménye, a *II. Vatikáni Zsinat*. XXIII. János pápa 1959. január 25-én hirdette meg a Zsinatot, melyet Wojtyła elragadtatással fogadott, „eljuttatta javaslatait Rómába, felkészülve rá, hogy aktív szerepet vállal az üléseken, amelyek megnyitását 1962. október 11-re tűzték ki. (...) Szellemi képességeit illetően kétségtelen, hogy toronymagasan állt a többi, majdnem háromezer püspök fölött. Az Egyház felsőbb köreiből azonban egyelőre azt sem tudták róla, hogy a világon van”¹⁹⁵.

A zsinati atyák három nagy csoportot alkottak: a konzervatívok, a progresszívek és a mérsékelt csoportját. „A Zsinaton sokkal inkább a progresszív gondolkodású teológusokhoz, értelmiségiekhez és reformerekhez vonzódott, mint az Ottaviani bíboros befolyási köréhez tartozó keményvonalas konzervatívokhoz. A zsinati szakértők gyakorolták rá a legnagyobb hatást, mint Karl Rahner német és Jean Daniélou francia jezsuita, Yves Congar francia dominikánus és Hans Küng svájci teológus”¹⁹⁶. Mindenesetre, az egyesült államokbeli „Williams professzor” progresszív konzervatívnak nevezi, és ez feltehetően a legáltalános meghatározás, amit valaha is alkalmaztak rá”¹⁹⁷.

A zsinati ülésszakok során számos alkalommal szólalt fel, ill. nyújtott be írott beadványt. Így pl. a „társadalmi kommunikáció eszközei”-vel kapcsolatban kiemelte azok jelentőségét a keresztény üzenet közvetítésében, a liturgiára vonatkozó, jelentősebb újításokat tartalmazó dokumentumtervezet (népnyelvű mise, szembemiséző oltár, stb.) pedig az inkultúráció jelentőségét hangsúlyozva támogatta¹⁹⁸. Ugyancsak hozzászólt a „Kinyilatkoztatás forrásai” címet viselő tervezethez, s emellett élénken foglalkoztatta az ökumenizmust, ill. a más vallásokhoz fűződő viszonyt tárgyaló dokumentumok kidolgozása is. Legmaradandóbbat, kétségtelenül a Zsinat egyik alapidokumentumának számító, *Gaudium et spes* néven ismertté vált, az Egyház és a mai világ viszonyát tárgyaló lelkipásztori konstitúció kidolgozásában való tevékeny részvétele által tett¹⁹⁹; meggyő-

194 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 174-179.

195 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 163-164.

196 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 177.

197 SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 177.

198 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 180-181. 198.

199 E zsinati dokumentum kidolgozása során együttműködhetett olyan kiváló teológusokkal, mint pl. Gabriel-Marie Garrone érsek, Yves Congar domonkos, Henri de Lubac és Jean Daniélou jezsuita atyák. Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 207. A velük való közös munka, s magának de Lubac atyának a személye különösen is nagy hatást tett rá.

ződése, hogy a dokumentum 24-ik fejezetében megfogalmazott alap gondolat²⁰⁰ a Zsinat során végbement filozófiai és morális fordulat kulcsát tartalmazza²⁰¹. Wojtyła önmaga számára a II. Vatikánomot „perszonalista zsinat”-ként definiálta, s a Zsinatnak ez a jellege egyértelműen látható a *Gaudium et spes* dokumentum mellett a *Dignitatis humanae* kezdetű, a vallásszabadságról szóló nyilatkozatban is; mindazonáltal, e dokumentumokban megfogalmazottak semmiképpen sem jelentenek engedményt a szubjektivizmusnak vagy relativizmusnak, hanem sokkal inkább kiemelik az igazság és szabadság egymáshoz való szoros kötődését, s a vallásszabadság hangsúlyozása egyúttal magával hozza szükségképpen az emberi felelősség megnövekedésére való utalást is²⁰².

A Zsinat, mint az köztudott, természetesen alaposan foglalkozott a papságot, a papnevelést, ill. a laikus híveket érintő kérdésekkel is. Azt, hogy Wojtyła segédpüspök, ill. 1963. december 30-tól krakkói érsek, esetlegesen milyen konkrét szerepet vállalt e témákat tagláló dokumentumok megfogalmazásában, ill. közvetlen módon miként befolyásolhatták, alakíthatták pap-képét, a papságról vallott felfogását, erre vonatkozólag nincsenek közvetlen adataink. A későbbiekben írt azonban egy könyvet, amelyben a legfontosabb zsinati szövegeket, így a papságot érintőeket is, rövid magyarázatokkal ellátva az olvasók elé tárja²⁰³; e jellegű buzgolkodásai mindenesetre arra engednek következtetni, hogy a papi életre és szolgálatra, valamint a világban élő hívekre vonatkozó zsinati megfogalmazások is igen közel állhattak addigi elképzeléseihez, s azokat már csak emiatt is maradéktalanul a magáévá tette²⁰⁴.

A Zsinat ihletésére a Krakkói Főegyházmegyében színódust hívott össze, melynek feladata a II. Vatikánum határozatai gyakorlatba való átültetésének az előmozdítása volt²⁰⁵. Wojtyła önmaga számára is a legmesszebbmenőkig levonta a Zsinat tanulságait,

200 „Az ember (...), akit nem egy másik teremtmény miatt akart az Isten, teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén ajándékol adja önmagát”. GS 24.

201 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 180. 188; vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 205-209.

202 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 212.

203 WOJTYŁA, K., *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Kraków, 1972. Olasz kiadása: *Alle Fonti del rinnovamento. Studio sull'attuazione del Concilio Vaticano II*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1981. Francia kiadása: *Aux sources du renouveau. Étude sur la mise en oeuvre du Concile Vatican II*, Le Centurion, Paris 1981.

204 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 218. Saját vallomásából közvetlenül is tudjuk, hogy a Zsinatot megelőzően jó pár évvel, a világi hívekkel kapcsolatban, csaknem ugyanúgy gondolkodott, amint azt majd hivatalosan, zsinati szinten is megfogalmazzák: „Mindig is az a mély meggyőződés vezérelt, hogy az Egyháznak égető szüksége van a világi hívek apostolkodására. Amikor a II. Vatikáni Zsinat a világi hívek Egyházban és világban betöltött hivatásáról és küldetéséről beszélt, nagy öröm töltött el: a Zsinat tanítása összhangban volt azzal a meggyőződéssel, amely papi szolgálatom első éveitől tevékenységemet irányította”. GIOVANNI PAOLO II, *Dono et Mistero*, 80.

205 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 209-213.

azok fényében alakítva, ill. továbbfolytatva főpásztori munkáját. Hét prioritást állított fel tevékenységeit illetően; ezek között található a második helyen a *papnevelő intézet*, ill. a *teológiai fakultás* kérdése, a vallás szabadság ügyét követően, s a másik ötöt, így a fiatalok, a család, az értelmiségiek pasztorációját, valamint a karitatív intézmények megszervezését, és a plébániai vizitációkat megelőzően²⁰⁶.

Wojtyła a Zsinat szellemiségének megfelelően megújította egyházmegyéje leendő papjainak képzését, s ugyanígy a néhány évvel azt megelőzően szentelődötték folyamatos továbbképzéséről is gondoskodott. A papjelöltek megfelelő szintű *intellektuális* képzésére igen nagy súlyt fektetett, hiszen – mint azt bölcsen felismerte – napjainkban a világi hívek is egyre magasabb, vagy kifejezetten magas képzettségűek, s így olyan papra van szüksége az Egyháznak, aki „a szentet a mai kor emberének teljesen megfelelő módon tudja bemutatni”, így a szemináriumok „se csupán professzionális iskolák legyenek, hanem igazi és sajátos akadémiaiak”²⁰⁷. Mindemellett biztosította a növendékek számára az ugyancsak nagyon szükséges *lelkipásztori* képzést is. A korábbiakhoz képest újításnak tekinthető, hogy pl. a házasságra való előkészítést tárgyaló kurzusok előadói közé meghívást kaptak orvosok, pszichológusok, ill. házaspárok egyaránt. Mindezek mellett Wojtyła érsek mégis, a papnövendékeivel való rendszeres és kötetlen találkozásai során leginkább a papi *életszentségre* való törekvést, ill. a személyes és mély *lelkiélet* kialakítását hangsúlyozta, hiszen – személyes meggyőződése szerint – pontosan ebben áll a lelkipásztori siker titka²⁰⁸. Bizonyára egyáltalán nem véletlen, hogy krakkói érseki működése során mind mennyiségben, mind minőségben jelentősen nőtt a papnövendékek, ill. a felszentelt papok száma: 1962-ben 191 szeminaristájuk volt, míg 1978-ban 250, s a papság létszáma ugyanezen időszak alatt 771-ről 956-ra nőtt²⁰⁹; tudva, hogy ekkortájt Nyugat-Európában drasztikusan csökkent mind a szeminaristák, mind a papok száma, mindenképpen önmagukért beszélnek e számadatok²¹⁰. Természetesen, nemcsak Wojtyła bölcs intézkedéseinek köszönhető ez a jelentős növekedés, hanem pl. annak is, hogy ezidőtájt, papnak lenni a kommunista rezsim alatt álló Lengyelországban sajátos kihívást jelentett sok fiatalnak, amellyel, hogy sokak számára kétségtelenül a társadalmi középosztályba való felemelkedést is magával hozta; mindazonáltal, véleményünk szerint a legdőntőbb oka e látványos létszám- és minőségbeli emelkedésnek az érsek személyében keresendő, pontosabban abban, ahogyan ő a papi életről, szolgálatról gondolkodott, s amint azt má-

206 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 232-248.

207 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 198.

208 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 238-239.

209 Vö. WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 240.

210 Tipikus példája ennek a franciaországi helyzet, ezzel kapcsolatban érdekes adatokat olvashatunk a következő helyen: PELLETIER, D., *La crise catholique*, Payot, Paris 2002, 49-76.

sok, így pl. szeminaristái, papjai felé megélte. „A papot, aki itt, a szabad ég alatt rátok, az ő nyájára vigyáz, akinek nincsen semmije, hacsak nem a ti jóakaratotok és szolidaritásotok, nem vezérli semmilyen személyes cél, semmilyen személyes haszon. Mit akar? Az Evangéliumot akarja tanítani, Isten igazságát, de egyidejűleg az emberiség legmélyebb igazságát is. Az erkölcs princípiumait, Isten parancsait akarja tanítani”²¹¹ – mondotta egyik homíliájában.

Említsünk meg még egy mozzanatot Karol Wojtyła főpásztori ténykedését illetően, amely dolgozatunk e részének témája számára hasznos lehet: 1971-ben mint bíboros²¹² részt vett a *Püspöki Szinóduson*, amelynek során a társadalmi igazságosság mellett a papság kérdéséről tárgyaltak a résztvevő atyák²¹³. A Szinódus során VI. Pál pápa boldoggá avatta *Maximilián Kolbe* minorita szerzetest, aki – mint az közismert – a második világháború során, Auschwitzban szenvedett mártírhalált. Wojtyła a boldoggá avatást megelőzően, egy sajtóértekezlet keretében a papi élet megvalósítása számára példaértékűnek nevezte Kolbe atyát, külön kiemelve, hogy a szerzetes érdeme nemcsak *önfeláldozásában* testesült meg, hanem abban is, hogy segítette kilenc társát valóban emberhez méltó módon meghalni: az ő *megbocsátó* szelleme megtörte a gyűlölet ördögi körét²¹⁴. Ez is világosan mutatja, hogy Wojtyła felfogásában a papság, ill. a papi lét eredendően áldozati lét, mégpedig – Krisztus, az örök érvényű papi-modell példája nyomán – másokért való szolgáló, és végső soron másokért vállalt önfeláldozó-lét: pontosan ez a mozzanat alkotja a krakkói bíboros-érsek papságról vallott felfogásának legbensőbb és leglényegibb magját.

10. PÉTER SZÉKÉBEN

VI. Pál pápát a péteri szolgálatban I. János Pál pápa követte, aki azonban alig egy hónap múlva elhunyt, így igen rövid időn belül másodsorra is összegyűlt a bíborosok pápaválasztó konklávéja. Talán legkevésbé maga az érintett, Karol Wojtyła krakkói bíboros-érsek gondolta volna, hogy e második konklávéről nem fog egyhamar Lengyelországba visszatérni; mindenesetre tény, hogy a bíborosok nagy többsége, 1978. október

211 WEIGEL, G., *Testimone della speranza*, 236.

212 VI. Pál pápa nevezte ki bíborossá, negyvenhét évesen, 1967. május 29-én. Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 273.

213 A papság kérdését illetően – amint azt a szinódusi atyák által szerkesztett és kiadott dokumentum mutatja – doktrinális síkon, a II. Vatikáni Zsinat által megfogalmazottakhoz képest, nem kerül megemlítésre újabb szempont; a Szinódus sokkal inkább, a már korábbiakban elhangzott elméleti tanítás megismétlése mellett a hangsúlyt inkább a papi élet és szolgálat megélésének a mikéntjére fektette, márcsak azért is, mivel a Zsinatot követő években számos papot magával ragadott egyfajta hivatásbeli krízis. Vö. *Ultimis temporibus. De sacerdotio ministeriali*, 30-11-1971, in *Enchiridon Vaticanum* 4, 1971-1973, 750-799.

214 Vö. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 275.

16-án e lengyel főpapot választotta meg a péteri szolgálatra, aki közvetlen elődje kettős nevét vette fel: II. János Pál néven lesz majd ismertté világszerte, s jelentős lökést ad az ő személye az egyházi élet szinte valamennyi területének, így a papság, ill. papi hivatások kérdésének is.

Karol Wojtyła mire érkezett a pápaságig, gyakorlatilag már teljesen kiforrott pap-képpel rendelkezett²¹⁵. Mint egyházfőnek, hogy milyen személyek, ill. események befolyásolhatták, formálhatták tovább pap-képének, ill. a papságról való teológiai gondolkodásának alakulását, erre vonatkozólag a rendelkezésünkre álló irodalmak alapján H. U. von Balthasar, ill. több, kevésbé ismert teológus hatását vélelmezzük, mégpedig a papi identitás jegyesi dimenziójának a megfogalmazását illetően²¹⁶. Továbbá, azt is tudjuk, hogy II. János Pált – amint az minden más pápa esetében is történik – jelentős számú munkatársi csoportok vették körül, amelyek nagy mértékben segítették pápai tevékenységét, pl. beszédek, különféle dokumentumok, stb. elkészítésében. Ami a papsággal kapcsolatos tanításokat, s más egyéb pápai megnyilvánulásokat illeti, első helyen kell gondolnunk a *Papi Kongregáció* munkaközösségére, hiszen e témakörben, magától értetődő módon, ők a legilletékesebbek. Mindazonáltal ez messze nem jelenti azt, hogy a pápa csak mintegy a nevét adta volna e dokumentumokhoz, különféle jellegű szövegekhez. Ellenkezőleg, II. János Pál pápáról köztudomású, hogy minden egyes nevével jelzett dokumentum kidolgozásában tevékenyen részt vett, ilyen-olyan mértékben, de a legfontosabb alap gondolatokat mindig világosan megjelölve, s emellett folyamatosan konzultálva az adott dokumentum konkrét kidolgozását végző munkacsoport vezetőivel²¹⁷. Alapos okunk van feltételezni tehát, hogy a papsággal kapcsolatos pápai megnyilatkozásaiban is mindig egyértelműen meghatározó az ő személyes teológiai felfogása, látásmódja, vagyis annak a megannyi szellemi faktornak az együttes hatása, amelyet az előző pontokban próbáltunk megkeresni és fölvázolni.

215 Természetesen, pápasága alatt is érték szemléletmódjára jelentős hatást gyakorló tényezők. Így pl. tudjuk, hogy jelentős hatással volt rá, csakúgy, mint a Vatikánra, a Josemaría Escrivá alapította *Opus Dei*, ez a gyakorlatilag laikusokból álló 'elit' szervezet, melynek lényegi elemét jelenti a kiválóan képzett, teljesen egyházhű szellemben, a pápával és a klérussal a lehető legszorosabban együttműködő laikus hívek világban való, mélységesen elkötelezett apostolkodása. „Escrivá pragmatikus misztikusként, érthető módon, új szerepmintát jelentett Karol Wojtyła számára, aki pápaként az Opus Dei legfőbb pártfogója lett. (...) Escrivá, ha nem is olyan közvetlenül, mint annak idején Jan Tyranowski, mérhetetlenül nagy szellemi – és gyakorlati – hatással volt Wojtylára, noha soha nem találkoztak”. SZULC, T., *II. János Pál pápa élete*, 142.

216 Így pl. II. János Pál a *Mulieris dignitatem* kezdetű apostoli levele 27. pontjánál az 55. lábjegyzetben egyértelmű utalást tesz a balthasar-i teológiára ('máriai', ill. 'péteri' Egyház, ill. a Krisztus – Egyház kapcsolat jegyesi dimenziója). II. János Pál, teológusi érdemei elismeréseként Balthasart 1988. május 24-én bíborossá nevezte ki, aki azonban két nappal a bíborosi konzisztórium előtt elhunyt. Vö. Weigel, G., *Testimone della speranza*, 705-706. 1191.

217 Vö. RATZINGER, J., *A föld sója*, Szent István Társulat, Budapest 1997, 83-86.

ÖSSZEGRZÉS

Tanulmányunkban a 30 évvel ezelött, 1978. október 16-án pápává választott II. János Pál életútját mutattuk be, mégpedig egy sajátos szempontból: kerestük mindazokat a mozzanatokat, személyeket, történéseket, amelyek befolyásolhatták pap-képének a kialakulását. Így megállapítottuk, hogy jelentős hatással volt rá édesapja, a maga imádságos, aszketikus életével; J. L. Tyranowski, akinek köszönhetően behatóan foglalkozott Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz misztikus műveivel, valamint elmélyült máriás lelkisége; érseke, a népéért bátran kiálló Sapieha, aki a náci megszállás ideje alatt titokban felveszi a szemináriumába, ahol majd meghatározóan Krisztus-központú pap-képpel találkozik; a nagyszámú lengyel vértanú papok, így Maximilián Kolbe személye, akik által ráeszmél a papi lét döntően áldozati-jellegére; a római tanulmányi időszaka az Egyház egyetemes dimenziójának a megtapasztalásával, Vianney Szent János szegényen és aszketikusan élő gyóntató-lelkivezető alakjának és az akkortájt újszerűnek mondható lelkipásztori módszerek, így a világiaknak az evangelizációba való bevonásának a megismerésével; ezt követő tanulmányai a perszonalizmus és fenomenológia területén, melyek által kulcsgondolat lesz teológiai és lelkipásztori felfogása számára önmagunk másoknak való teljes és érdeknélküli odaajándékozása; maga a II. Vatikáni Zsinat, amelynek ülésén személyesen és aktívan részt vett, s melynek a papság teológiájára vonatkozó kijelentései maradéktalanul visszatükröződnek majd pápai magisztériumában. Tanulmányunk legvégén az is megállapítást nyert, hogy II. János Pál pápai szolgálatának kezdetén már alapvetően kiforrott, az imént megnevezett faktorok által formálódott pap-képpel rendelkezett, s így a papi hivatásra és szolgálatra vonatkozó pápai megnyilatkozásai alapvetően visszatükrözik az ő személyes papság felfogását.

II. János Pál immáron több, mint három éve, hogy elhunyt. Mindazonáltal személye továbbra is élénken él az emberek emlékezetében, akik már a gyászszertartásán *'subito santo'* felkiáltással a szenttéavatását követelték. Vélhetőleg ugyanígy még hosszú éveken át eleven hatást gyakorolnak majd a katolikus teológia területén a hatalmas terjedelmű tanítói megnyilatkozásai, így a szolgálati papságra vonatkozóak is, melyek részletes és elemző bemutatása egy nagyobb terjedelmű teológiai tanulmány feladata lehet.

Dr. Gruber László
főiskolai docens, SZHF